

N:o 7.

Kongl. Maj:ts nådiga proposition till Riksdagen, med förslag till lag angående ändring i vissa delar af förordningen om krigsdomstolar och rättegången derstädes den 11 Juni 1868; gifven Stockholms slott den 30 December 1893.

Under åberopande af hosföljande i Statsrådet och Högsta Domstolen förda protokoll samt med bifogande tillika af vederbörande myndigheters i ärendet afgifna underdåniga utlåtanden vill Kongl. Maj:t härmed, jemlikt § 87 regeringsformen, föreslå Riksdagen att antaga bilagda förslag till lag angående ändring i vissa delar af förordningen om krigsdomstolar och rättegången derstädes den 11 Juni 1868.

Kongl. Maj:t förblifver Riksdagen med all Kongl. nåd och ynnest städse välbevågen.

OSCAR.

Aug. Östergren.

Förslag

till

Lag**angående ändring i vissa delar af förordningen om krigsdomstolar och rättegången derstädes den 11 Juni 1868.**

Häri genom förordnas, att nedanstående paragrafer i förordningen om krigsdomstolar och rättegången derstädes den 11 Juni 1868 skola erhålla följande förändrade lydelse:

11 §.

Krigshofrätten är en vid Svea Hofrätt bildad särskild afdelning. Den utgöres af presidenten i Svea Hofrätt, såsom ordförande, en ledamot i samma Hofrätt, hvilken af Konungen förordnas att vara öfverauditör, samt tre militäre ledamöter.

Till militäre ledamöter förordnar Konungen, för tre år i sänder, en generalsperson och två regementsofficerare, af hvilka en skall tillhöra armén och en flottan; hvarjemte för tid, som nyss är sagd, af Konungen förordnas två andre regementsofficerare, deraf en från flottan, att, vid förfall för någon af de militäre ledamöterna, i hans ställe i Krigshofrätten inträda.

Då mål, som röra sjökrigstjensten och manövern, förekomma, skall regementsofficeren af armén ur rätten afgå och, i hans ställe, en regementsofficer af flottan, hvilken af Konungen för tillfället förordnas, der inträda.

Vid förfall för presidenten förordnar, på anmälan derom, Konungen en ledamot i Svea Hofrätt att såsom ledamot Krigshofrätten biträda.

Hvad i denna § är sagdt om presidenten i Svea Hofrätt gälle ock om tillförordnad president, der han af Konungen förordnats att jemväl vara ordförande i Krigshofrätten.

13 §.

Har ledamot i krigsöfverdomstol icke förut aflagt domareed, må han ej till domareembetet träda, innan han sådan ed fullgjort.

I Krigshofrätten tage främste militäre ledamoten plats närmast ordföranden och derefter öfrige ledamöterna i den ordning, hvartill de embeten, de eljest innehafva, dem berättiga. För öfverkrigsrätt gälle i i detta afseende hvad i 9 § om krigsrätt sagdt är.

Vid förfall för ordföranden i krigsöfverdomstol föres ordet af den främste militäre ledamoten.

15 §.

Allmän åklagare vid Krigshofrätten är krigsfiskalen. Han förordnas af Konungen; och må dertill kunna utses tjensteman i Svea Hofrätt.

Der öfverkrigsrätt finnes, förordne högste befälhafvaren särskild krigsfiskal, hvilken vid den rätt är allmän åklagare.

16 §.

Protokoll föres i krigsrätt af auditören, i öfverkrigsrätt af öfverauditören och i Krigshofrätten, efter ty särskildt föreskrifves, af tjensteman i Svea Hofrätt.

45 §.

Krigsöfverdomstol vare domför, ändå att blott öfverauditören och tre andre ledamöter äro tillstädes, der tre af dem om slutet ense äro.

Förhör med parter eller vittnen verkställas i öfverkrigsrätt, så ock i Krigshofrätten, då militär ledamot der förer ordet, af öfverauditören.

Då hos krigsöfverdomstol mål till afgörande färdigt är, göre öfverauditören muntlig berättelse om saken: uppgifve ock de lagrum och författningar, som till målet lämpliga äro. Vid öfverläggning om beslut säge han sin mening först.

Denna lag träder i kraft den 1 Januari 1895.

*Utdrag af protokollet öfver lagärenden, hållet uti Kongl. Maj:ts
Högsta Domstol Tisdagen den 21 November 1893.*

Närvarande:

Justitieråden: GLIMSTEDT,
NORBERG,
LILIENBERG,
HUSS,
ISBERG,
LINDBÄCK,
WIJKANDER.

Expeditionschefen Petersson föredrog i underdånighet:

Note ur protokollet öfver Justitiedepartementens ärenden, hållet inför Kongl. Regeringen den 3 innevarande månad, hvarmedelst — sedan Nya Lagberedningen med underdånig skrifvelse den 25 April innevarande år öfverlemnade ett af Beredningen utarbetadt förslag till lag angående ändring i vissa delar af förordningen om krigsdomstolar och rättegången derstädes den 11 Juni 1868 jemte motiv, samt Svea Hofrätt och Krigshofrätten inkommit med infortrade underdåniga utlåtanden öfver samma förslag — Högsta Domstolens utlåtande, för det ändamål, 87 § regeringsformen omförmälde, blifvit infordradt öfver förslaget; varande ett tryckt exemplar af detsamma bilagdt detta protokoll.

Justitieråden *Huss, Isberg, Lindbäck* och *Wijkander* funno förslaget ej föranleda annan anmärkning än att

då, beträffande § 11, enligt nu gällande lydelse af denna § förordnande skall, för samma tid som för de ordinarie militäre ledamöterna, af Konungen meddelas två regementsofficerare, deraf en från armén och

en från flottan, att vid förfall för någon af sagde ledamöter i hans ställe i Krigshofrätten inträda, samt giltigt skäl för borttagande af denna bestämmelse icke syntes vara anfördt, ett liknande stadgande borde på sätt jemväl Krigshofrätten tillstyrkt, i förslaget införas,

samt att då bestämmelsen i första punkten af § 45 syntes kunna lemna rum för den misstyding, att Krigshofrätten icke i något fall skulle vara domför med mindre tre af dess ledamöter vore om slutet ense, Justitieråden ansåge samma bestämmelse böra förtydligas.

Justitierådet *Lilienberg* anförde: Nya Lagberedningens nu föredragna förslag lider visserligen icke af samma fel, som 1881 års, i det att antalet militäre ledamöter i den då föreslagna nya Krigshofrätten var underlägset antalet civile; men behovet att för den önskade föreningen emellan Krigshofrätten och Svea Hofrätt finna en form, af hvilken tydligt framginge skyldigheten för ledamöterna i Svea Hofrätt att jemväl tjänstgöra i Krigshofrätten, har dock ledt till förslaget att skapa en ny afdelning vid Svea Hofrätt med presidenten till ordförande, en ledamot i samma hofrätt såsom öfverauditör och tre militäre ledamöter, således i allt fall två civile ledamöter och, i stället för nuvarande fyra, endast tre militäre. Såsom ytterligare motiv för den föreslagna förändringen anför Lagberedningen, att det civila elementet inom Krigshofrätten skulle behöfva förstärkning och att bestämmelsen om presidentens ordförandeskap syntes särdeles välbetänkt. Men i båda punkterna hyser jag betänkligheter. Om också de mål, som från krigsrätterna dragas under Krigshofrättens pröfning, oftast äro af enklare natur, så gäller detta deremot icke i allmänhet de åtal mot officerare, som Krigshofrätten har att i första hand handlägga. Icke blott de synnerligen invecklade och svårösta frågor, som kunna uppstå, då det gäller t. ex. en högre befälhavares förhållande under en flottmanöver, eller i en strid, eller vid försvar af en fästning, hvad han då bort göra eller icke göra, kräfva speciella facksigter och en erfarenhet, som beggedera ligga alldeles utom den civile embetsmannens område, utan äfven andra vanligare fall måste ofta bedömas efter förhållanden, som för honom äro främmande. I krigslagarne söker han förgäfves upplysning om de militära pligter och den militära uppfattning, hvars kränkande stundom kan konstituera brottet. Då i dessa lagar talas om hvad krigstuktens upprätthållande eller krigsmagtens anseende kräfva eller om den som underlåtit uppfylla sin tjenstepligt så, som det en ärlig och tapper krigsman egnar, förutsätter lagen, att de föreliggande fallen varda bedömda af personer, som genom sina insigter om en sann militärandas kraf också äro fullt kompetenta domare. Hvad här är endast antydtt torde dock vara tillräckligt för att motivera

att det nuvarande militära elementet i Krigshofrätten icke försvagas, men dertill kommer, att en förstärkning af det juridiska säkerligen icke lärer vara af behofvet påkallad. Då erfarenheten inom Högsta Domstolen kan tjena till belysning af denna fråga, torde böra meddelas, att Krigshofrättens nuvarande organisation icke gifvit anledning till någon befogad anmärkning i afseende å uppfyllandet af dess värf, och dessutom är genom Högsta Domstolens sammansättning vid krigsrättsmålen behandling tillräcklig garanti redan åstadkommen för att de rent juridiska synpunkterna skola varda behörigen beaktade. I alla händelser borde en förstärkning ej ske på bekostnad af det fackkunniga elementet, såsom förslaget åsyftar.

Om förminskningen i det militära elementet således i och för sig möter stora betänkligheter, är förhållandet detsamma med det dermed från förslagets ståndpunkt nödvändigt förenade ombytet af ordförandeskap i Krigshofrätten. I stället för en generalsperson skulle den till ordförande få en civil embetsman, presidenten i Svea Hofrätt. Utan tvifvel komme detta att inkräkta på egenskapen af militärdomstol, man må huru ofta som helst förkunna att de militäre ledamöterna dock äro öfvervägande till antalet och sålunda, om de äro ense, bestämma domslutet. En civil embetsman komme dock, i de fall då undersökningen sker inför Krigshofrätten, att såsom ordförande leda förhandlingen, han skulle underteckna dess domar, föreskrifter om ransakningar m. m., så att i stället för en general komme en civil embetsman att framstå så att säga som representant för den högre dömande myndigheten i militära mål. Jag betviflar att detta åtminstone ur militärändans eller disciplinens synpunkt kan vara välbetänkt.

Men ehuru jag på dessa i korthet anförda skäl finner mig böra afstyrka det nu framlagda förslaget, skulle jag dock, då den ekonomiska synpunkten alltjemt varit den viktigaste vid denna frågas långvariga behandling, till vederbörandes bepröfvande vilja bifoga en hemställan huruvida icke, med bibehållande i allo af Krigshofrättens nuvarande organisation, rättsskipningen der skulle kunna ordnas mera ekonomiskt genom en anordning af följande beskaffenhet. Medelst de nu gällande löneregleringarna är det i allmänhet förbudet innehafvare af ordinarie befattning att dermed förena annan tjänst å rikets stat. Från denna i hufvudsak välbetänkta föreskrift skulle man väl dock kunna göra ett undantag, hvarigenom det blefve möjligt för ordinarie embetsmän i vissa verk, såsom Svea Hofrätt, Nedre Justitierevisionen och Kongl. Maj:ts kansli, att med sina befattningar der förena de åtminstone under vanliga förhållanden mindre ansträngande civila befattningarne i och vid

Krigshofrätten — en förening, som det föredragna förslaget antager såsom utförbar hvad Svea Hofrätt angår. Säkert skulle det icke möta stora svårigheter att sålunda på frivillighetens väg förvärfva lämplig person för krigshofrättsrådsembetets upprätthållande, förutsatt att tillräckligt arfvode erbjödes, ty af godtköpsdomare kan man icke vänta annat än dålig rättsskipning och hvad de andra befattningarne angå skulle de säkert med lätthet kunna besättas. Den åstundade reduktionen i utgifter synes möjligen kunna åvägbringas på detta sätt, utan att man till den sammans vinnande behöfde taga sin tillflykt till den föreslagna egendommiga föreningen mellan Svea Hofrätt och Krigshofrätten.

Justitierådet *Norberg*, som ansåg sig icke ega anledning att ingå i vidare utredning och bedömande af frågan, om och i hvilken mån förslagens genomförande kunde befinnas påkalla förstärkning af de arbetskrafter, öfver hvilka Svea Hofrätt egde att förfoga, lemnade i öfrigt förslaget utan vidare anmärkning, än att, på sätt redan blifvit inom Högsta Domstolen påpekadt, den ifrågasatta lydelsen af första punkten i 45 § syntes böra förtydligas.

Justitierådet *Glimstedt* ansåg, med afseende å hvad Krigshofrätten och Svea Hofrätt anmärkt emot förslaget, sig icke kunna tillstyrka det samma.

Ex protocollo
Carl Boheman.

Utdrag af protokollet öfver Justitiedepartementsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i Statsrådet å Stockholms slott Lördagen den 30 December 1893,

i närvaro af:

Hans Excellens Herr Statsministern **BOSTRÖM**,
 Hans Excellens Herr Ministern för utrikes ärendena Grefve **LEWENHAUPT**,
 Statsråden: Friherre **VON ESSEN**,
 Friherre **ÅKERHJELM**,
 ÖSTERGREN,
 GROLL,
 WIKBLAD,
 GILLJAM,
 Friherre **RAPPE**,
 CHRISTERSON,
 Justitieråden: **NORBERG**,
HAMMARSKJÖLD.

Departementschefen, Statsrådet Östergren anmälde i underdånighet Nya Lagberedningens den 25 sistlidne April aflemnade förslag till lag angående ändring i vissa delar af förordningen om krigsdomstolar och rättegången derstädes den 11 Juni 1868; öfver hvilket förslag underdåniga utlåtanden afgifvits dels efter remiss den 5 sistlidne Maj af Svea Hofrätt och Krigshofrätten, dels efter remiss den 3 derpåföljde November af Högsta Domstolen.

Efter att hafva redogjort för innehållet af såväl Nya Lagberedningens förslag som de deröfver afgifna utlåtandena anförde föredragande Departementschefen vidare:

Emot förslaget, såvidt det går ut på att en af de fyra nuvarande militäre ledamöterna i Krigshofrätten skulle ersättas med en lagfaren ledamot, har Krigshofrätten anmärkt, att, äfven om en dylik förändring kunde från uteslutande juridisk synpunkt anses önskvärd, den dock helt och hållet strede mot den militära uppfattningen med dess berättigade kraf, att inom militärdomstolarne det militära elementet blefve så starkt representeradt som möjligt; och hafva jemväl inom Högsta Domstolen två justitieråd uttalat sig emot den sålunda ifrågasatta minskningen af militärledamöternas antal. Då emellertid dessa ledamöter fortfarande komma att bilda pluralitet inom Krigshofrätten, och en förstärkning af det specielt lagkunniga elementet städse uppstälts såsom ett önskningsmål i fråga om samma rätts ombildning, synes mig berörda anmärkning icke böra föranleda till förslagets underkännande.

Den i öfrigt viktigaste anmärkningen mot förslaget torde vara den af Svea Hofrätt framställda, att förslaget icke skulle kunna genomföras utan att Hofrättens arbetskrafter, af hvilka Hofrätten sjelf vore i fullt behof för fullgörande af egna åligganden, i betänkelig mån försvagades. I detta hänseende har Hofrätten anmärkt och framhållit, att det arbete, som skulle åläggas öfverauditören, ej kunde af honom verkställas äfven under nuvarande förhållanden med mindre ganska ofta honom beredd ledighet från de egentliga hofrättsgöromålen, och att denna ledighet med hänsyn till den ökning af Krigshofrättsmålen, som vore att motse såsom en följd af den nya arméorganisationen, kunde komma att närma sig till permanens.

För att, såvidt möjligt varit, bedöma, i hvad mån de af Hofrätten sålunda uttalade farhågor kunna anses grundade, hafva på min begäran Krigshofrättens domböcker för tioårsperioden 1883—1892 blifvit genomgångna och anteckning gjorts för hvarje af Krigshofrätten under denna tid meddeladt utslag dels om beskaffenheten af det mål eller ärende, deri utslaget gifvits, dels, beträffande målen, om arten af det brott, hvarom i målet hufvudsakligen varit fråga; och har dessutom beträffande de till Krigshofrätten aflåtna Kongl. remisser upplysning infordrats om beskaffenheten af den åtgärd, hvartill en hvar af dem gifvit anledning.

Utaf denna undersökning, hvars resultat finnes sammanfattadt i två tabeller, hvilka torde såsom bilagor litt B. och C. få fogas vid detta protokoll, framgår, att Krigshofrätten under tioårsperioden haft att handlägga i medeltal årligen:

15,4 mål, deraf 6,5 omedelbart upptagna och 8,9 genom besvär fullföljda, af hvilka senare 47,2 procent blifvit utan kommunikation afgjorda;

10 straffsammanläggningar eller andra ärenden, som föranledt utslag;

1 Kongl. remiss å till Krigshofrättens utlåtande öfverlemnadt förslag; samt

11 Kongl. remisser, hvarigenom Krigshofrätten anbefalts infordra förklaring öfver anförda underdåniga besvär eller handlingar eljest blifvit infordrade eller Krigshofrätten för kännedom delgifne.

Vid jemförelse med tioårsperioden 1871—1880, då, såsom i justitieministerns anförande till statsrådsprotokollet för den 11 November 1881 finnes upplyst, de afgjorda målens antal uppgick till i medeltal 25 om året, visar sig sålunda en afsevärd minskning i arbetsmaterialet. Såväl Krigshofrätten som Svea Hofrätt uppgifva emellertid, att under sistlidet och innevarande år skulle inträdt en anmärkningsvärd stegring i Krigshofrättens göromål. Hvad angår 1892 lärer dock denna stegring vara mera skenbar än verklig, då utaf de såsom afgjorda under nämnda år uppgifna 35 »mål» ej mindre än 24 befinnas angå allenast sammanläggning af straff, hvadan de verkliga brottmål, som Krigshofrätten under samma år afdömt, utgöra 11 eller mindre än något föregående år under tioårsperioden utom 1886, då målen likaledes utgjorde 11. Under 1893 är deremot stegringen verklig, ehuru näppeligen af den betydelse som Hofrätterna antagit. Utslagens antal under detta år uppgår, såvidt nu är känt, till 43, deraf dock 18 afse allenast sammanläggning af straff. Återstående 25 äro meddelade i mål, af hvilka 7 angå åtal mot krigsrättsledamöter för fel i domareembetets utöfning — en exceptionellt hög siffra, som synes bero på tillfälligheter — 9 äro omedelbart upptagna mål och 9 genom besvär fullföljda.

Hvad åter angår arten af de förbrytelser, hvarom Krigshofrätten under nu ifrågavarande tioårsperiod haft att döma, torde till en början böra anmärkas, att under denna tid icke förekommit något mål af den beskaffenhet, att deri meddeladt utslag blifvit Krigshofrättens pröfning understådt. Vidare framgår af de i Tab. II angifna siffror, att under dessa år talrikast förekommit, såväl bland de omedelbart upptagna målen som bland de genom besvär fullföljda, åtal för vårdslöshet, försummelse eller oförstånd vid fullgörande af tjenstepligter. Derefter följa i antal: bland de omedelbart upptagna målen: åtal för fel i domareembetet, för missbruk af förmansrätt, misshandel eller förolämpning mot underordnad, för förargelse eller vanvård af den aktning krigsman bör af andra ega; samt bland de genom besvär fullföljda: åtal för misshandel eller förolämpning mot förman, för vägran eller underlåtenhet att fullgöra förmans i tjensten gifna befallning, för rymning eller delaktighet deri, för förargelse eller vanvård af den aktning krigsman bör af andra ega. I fråga om flertalet af dessa mål torde utan fara för misstag kunna uttalas, att,

ehuruväl de visserligen kunna vara och oftast väl äfven äro af beskaffenhet att af domaren kräfva ett moget omdöme, varsamhet och förtrogenhet med militära förhållanden, de dock förvisso icke kunna anses såsom invecklade och svåra mål.

Af hvad jag nu anfört synes mig framgå, att hvarken omfattningen eller beskaffenheten af det arbete, som Krigshofrätten, enligt hittills vunnen erfarenhet, har att utföra, rättfärdiga Svea Hofrätts ofvanberörda farhågor, utan torde Nya Lagberedningens antagande, att öfverauditören under vanliga förhållanden bör kunna genom ökad arbete och lämplig fördelning af detsamma medhinna såväl hofrättsgöromålen som öfverauditörens åligganden, befinnas vara mera med förhållandena öfverensstämmande.

Att krigshofrättsmålen komma att i någon mån ökas till följd af den nyss antagna arméorganisationen, synes vara antagligt, men då storleken af denna ökning för närvarande icke kan ens närmelsevis bedömas, och samma ökning väl finge uppgå till åtskilliga gånger det nuvarande arbetsmaterialet, innan öfverauditörens tid och arbete komme att tagas i anspråk i den omfattning, som Svea Hofrätt synes hafva föreställt sig, torde ett undanskjutande af den nu ifrågasatta reformen icke kunna på sådan grund ifrågasättas.

Svea Hofrätt har i sitt utlåtande framhållit, att Hofrätten för närvarande arbetar under trycket af en ganska stor balans, att antalet dit inkommande mål under senare tid afsevärdt ökats, och att de sex ordinarie divisionernas arbetsprodukt endast med svårighet håller jemna steg med antalet inkommande mål. Med hänsyn härtill är att erinra, att det nu anmälda förslaget, såsom ock af Nya Lagberedningen framhållits, ordnar Krigshofrätten så, att dess verksamhet ej i nämnvärd mån bör inverka på arbetets gång i Svea Hofrätt.

Det kan dock icke bestridas, att en viss oegentlighet ligger deri, att åt en hofrättsledamot uppdrages att vid sidan af sitt egentliga embeta och med rätt till ledighet från detta, då sådant kan vara af behofvet påkalladt, uppehålla de krigshofrättsrådet nu åliggande göromål. Emot denna oegentlighet bör emellertid vägas: att krigshofrättsmålen, på sätt under behandlingen af föregående förslag i ämnet blifvit uppenbart, ej kunna utan vidare öfverflyttas å allmän domstol, att krigshofrättsrådets åligganden icke äro af den omfattning att de i och för sig taga en persons tid och krafter i anspråk, att de dock måste varda utförda, och att krafvet på deras behöriga skötande tvifvelsutan bäst tillgodoses, om de anförtros åt en person, som icke blott eger den erfarenhet och utbildning inom den allmänna rättsskipningen, som kan

påräknas hos en hofrättsledamot, utan äfven är i tillfälle att vid sidan af militärjusticen fortfarande deltaga i den allmänna. Med hänsyn till dessa förhållanden och då annat sätt att för måttliga kostnader få ifrågasvarande domarevärf utfördt än att uppdraga detsamma åt innehafvaren af annan domarebefattning icke lärer kunna påvisas, vill det synas mig som skulle Nya Lagberedningens förslag derutinnan innebära den förmanligaste lösning, som under nuvarande förhållanden står till buds.

Svea Hofrätt har ansett, att öfverauditörsbefattningen borde frånträdas, då innehafvaren deraf befordras till hofrättsråd, och att förty lagförslaget borde innehålla, att endast assessor kunde vara öfverauditör. Då emellertid en dylik bestämmelse skulle lägga hinder i vägen för att vid kortare förfall för öfverauditören, som väl i regel bör vara ordinarie ledamot i Svea Hofrätt, till ställföreträdare för honom förordna adjungerad ledamot, samt öfverauditörsuppdraget i alla händelser icke bör innehafvas längre, än som utan särskild olägenhet låter sig förena med innehafvarens tjenstgöringsskyldighet inom Svea Hofrätt, synes mig den af Hofrätten föreslagna ändringen icke lämplig eller ur den af Hofrätten angifna synpunkt behöflig.

I anledning af Krigshofrättens derom framställda anmärkning, som blifvit af Högsta Domstolens fleste ledamöter biträdd, har i förslaget införts bestämmelse derom att, för samma tid som de ordinarie militärledamöterna i Krigshofrätten utses, jemväl skola förordnas ställföreträdare för dem.

Vid förslagets granskning i Svea Hofrätt har af fem ledamöter, af hvilka fyra ansett krigshofrättsrådsambetet böra bibehållas såsom särskild från ledamotskap i Svea Hofrätt skild befattning, ifrågasatts, att för vinnande af besparing krigsfiskalens åligganden skulle öfverflyttas å advokatfiskalen i Svea Hofrätt. Denna anordning var vid uppgörande af 1881 års förslag påtänkt, men måste öfvergifvas på grund af deremot mötande betänkligheter, af hvilka en del fortfarande kvarstå. Pluraliteten inom Hofrätten har äfven uttalat sig mot en dylik förening af krigsfiskalens och advokatfiskalens åligganden, och Nya Lagberedningen har i sitt utlåtande anfört goda skäl för sitt förslag att bibehålla krigsfiskalsbefattningen såsom särskild tjenst, till hvilken dock skulle kunna förordnas tjensteman i Svea Hofrätt. Förslaget är i denna del af Högsta Domstolens fleste ledamöter lemnadt utan anmärkning, och saknar jag vid dessa förhållanden anledning att deruti vidtaga någon ändring allra helst om, såsom nedan närmare omförmäles, å krigsfiskalen derjemte öfverflyttas en del af de göromål, som nu åligga sekreteraren i Krigshofrätten.

Dessa sist omförmälda göromål har Nya Lagberedningen ansett

kunna utan svårighet fördelas mellan Svea Hofrätts notarier och öfrige tjänstemän. Häremot har Svea Hofrätt anmärkt, att det skulle blifva allt för ofullständigt sörjdt för Krigshofrättens betjenande med protokollsföring och expedition, om härför skulle anlitas än den ene än den andre af Hofrättens notarier, och att en ständig protokollsförande och expeditionshafvande förty vore för arbetets jemna och säkra gång nödig. Åt samme tjänsteman borde då jemväl uppdragas emottagande af inkommande handlingar och deras diariiföring, helst Hofrättens aktuarie och fiskaler, hvilka eljest finge öfvertaga sistnämnda göromål, vore de strängast sysselsatta af alla Hofrättens tjänstemän.

Att, såsom Hofrätten sålunda ifrågasatt, bibehålla en särskild tjänsteman med de åligganden, som nu tillhöra Krigshofrättens sekreterare, synes mig icke vara af behofvet oundgängligen påkalladt. Visserligen delar jag Hofrättens mening om olämpligheten af att protokollsförande i Krigshofrätten alltför ofta ombytes, hvilket svårligen lär kunna undvikas, derest protokollsföringen skall lika fördelas mellan alla Svea Hofrätts notarier, men hinder synes mig icke möta att uppdraga denna protokollsföring, åtminstone för någon längre sammanhängande tid åt *en* af desse notarier, allra helst om, såsom jag i annat sammanhang vill inför Eders Kongl. Maj:t föreslå, till Krigshofrättens disposition ställes ett mindre anslag, genom hvilket ersättning kan beredas protokollsföranden i den mån sådant icke kan ske genom lättnad i tjänstgöringen inom Svea Hofrätt. Hvad angår diariiföring af de till Krigshofrätten inkommande handlingar, synes mig som skulle densamma kunna delas, så att åt krigsfiskalen kunde öfverlemnas att diariiföra inkommande Kongl. bref och remisser samt andra ärenden såsom fångförteckningar, anmälningar om aflemnande af krigsrättsprotokoll, om förordnande af och tjänstledighet för auditörer och vice auditörer m. m., hvilka ärenden utgöra den ojemförligt största delen af hvad som skall i Krigshofrättens diarier införas, hvaremot besvär och andra handlingar i mål, som tillhöra Krigshofrättens handläggning, skulle antecknas af vederbörande tjänsteman i Svea Hofrätt. Med en dylik fördelning blefve den diariiföring, för hvilken Svea Hofrätts tjänstemän tagas i anspråk, af så ringa omfattning, att den icke kan nämnvärdt inverka på deras arbete. Öfrige enligt gällande instruktion Krigshofrättens sekreterare nu åliggande göromål äro icke af någon betydighet för den, som får sig ålagdt att dem besörja.

I anledning af den utaf Högsta Domstolens fleste ledamöter mot den föreslagna lydelsen af 45 § framställda anmärkning, har samma § blifvit omredigerad.

Angående de ändringar i anslagen under riksstatens andra hufvudtitel, hvartill den nu föreslagna ombildningen af Krigshofrätten för-
anleder, torde jag få inför Eders Kongl. Maj:t göra underdånig fram-
ställning i sammanhang med öfriga frågor, som röra regleringen af
andra hufvudtitelns stat.

Med anledning af hvad jag sålunda anfört får jag i underdånighet
hemställa, att Eders Kongl. Maj:t täcktes godkänna det nu anmälda
förslaget till lag angående ändring i vissa delar af förordningen om
krigsdomstolar och rättegången derstädes den 11 Juni 1868 med de
af mig förordade jemkningar och i öfverensstämmelse dermed till Riks-
dagen aflåta nådig proposition i ämnet.

Chefen för Landtförsvarsdepartementet, Statsrådet Friherre Rappe
yttrade:

Mot den af chefen för Justitiedepartementet föreslagna ändringen
i Kongl. förordningen om krigsdomstolar, så vidt den militära rättegå-
ngsordningen i öfrigt bibehålles oförändrad, finner jag mig böra ut-
tala allvarliga betänkligheter, och jag stöder härvid min uppfattning
på hufvudsakligen samma skäl, hvarpå Krigshofrätten grundat sitt af-
styrkande af förslaget.

Erfarenheten har icke visat, att Krigshofrätten med dess hittills
varande sammansättning brustit i fullgörandet af sina åligganden. För-
svagandet af det militära elementet i denna domstol, så länge den är
första instans för en så vigtig klass inom krigsmakten som officers-
kåren, måste betraktas såsom skadligt för rättsskipningen genom det
minskade mått af militära fackinsigter och militär erfarenhet, som så-
lunda kommer domstolen till del, och, så vidt mig är bekant, finnes
intet land, der visse krigsmän, stälde för krigsdomstol, såsom vid den
nya föreslagna domstolen, i ordföranden möta en civil embetsman. Det
kan dessutom icke verka annat än menligt på disciplinen inom krigs-
makten i dess helhet, att officerare dömas af en rätt, der det militära
elementet är svagare företrädt, än vid den, inför hvilken underbefäl
och menige dragas.

En mera omfattande omarbetning af den militära rättegångs-
ordningen är jemväl af behovet påkallad. 1892 års förbättrade här-
ordning har skapat fasta förband ofvan regementena, arméfördelningar,
hvilka kräfva sina särskilda krigsrätter så i fred som krig. En sjelf-
ständigt för sig bestående civilmilitär kår, intendenturkåren, har enligt
samma härordning tillkommit, hvilken kår enligt nu gällande rättegå-
ngsordning skall hafva sin egen krigsrätt, men kåren eger icke en
chef, som kan förordna dylik rätt, eller medlemmar, som lagligen

kunna taga plats i rätten. För etappväsendet vid hären i fält erfordras slutligen krigsrätter med territoriell myndighet, medan nuvarande rättegångsordning tillerkänner dylik myndighet allenast åt garnisonskrigsrätterna. Företages nu antydda mera omfattande omarbetning af den militära rättegångsordningen, torde utan nämnvärdt ökade kostnader kunna tillika så anordnas, att officerarne i första instans ställas inför krigsrätt, bildad, allt efter förhållandena, vid regementena eller vid de ofvan dessa stående fast organiserade arméfördelningarna. Krigshofrätten varder sålunda för alla krigsmakten tillhörande allenast appellationsdomstol, och då falla med ens de anmärkningar, som från militär sida skäligen kunna göras mot det förevarande förslaget till domstolsammansättning.

Jag kan till sist icke anse ärendet vara af så brådskande beskaffenhet, att det bör redan nu afgöras, utan håller före, att, sedan frågan om Krigshofrättens ombildande så länge varit å bane, det väl är möjligt att ytterligare låta frågan anstå den tid, som torde vara erforderlig för att omarbeta förordningen om krigsdomstolar i ofvan antydt syfte och så, att den militära rättegångsordningen i sin helhet och i fullt tidsenlig form kan på en gång föreläggas Riksdagen.

Chefen för Sjöförsvarsdepartementet, Statsrådet Christerson, som ansåg sig icke ega anledning uttala sig beträffande de ändringar i nu gällande bestämmelser angående första instansens krigsdomstolar, som chefen för Landtförsvarsdepartementet med hänsyn till förhållandena inom armén ansett af behovet påkallade, förklarade sig i öfrigt och under åberopande af hvad Krigshofrätten i dess utlåtande anfört instämma med chefen för Landtförsvarsdepartementet.

Med anledning af hvad af cheferna för Landtförsvars- och Sjöförsvarsdepartementen sålunda blifvit anfördt, anhöll föredragande departementschefen att till hvad han förut yttrat få underdånigst tillägga:

att i en krigsdomstol, hvilken såsom Krigshofrätten jemväl har att fungera såsom appellationsdomstol, vore de juridiska insigterna af minst lika stor vikt och betydelse, som de militära;

att, då enligt den föreslagna nya organisationen af Krigshofrätten antalet militäre ledamöter vore öfvervägande, anmärkningen att minskningen af de militäre ledamöternas antal från 4 till 3 skulle vara skadlig för rättsskipningen syntes sakna befogenhet;

att det hittills icke visat sig vara förenadt med någon olägenhet, att krigsmän, stälde inför krigsdomstol, der möta en civil embetsman, auditören eller krigshofrättsrådet, som enligt nu gällande lag anställer

förhör med parter och vittnen och således i hufvudsak leder ransakningen;

att, då det icke blifvit angifvet på hvad sätt eller af hvilka skäl den ifrågasatta förändringen skulle kunna inverka menligt på disciplinen inom krigsmakten i dess helhet, den i berörda hänseende uttalade farhåga icke syntes kunna tillmätas vidare betydelse;

samt att den af chefen för Landförsvarsdepartementet ifrågasatta mera omfattande omarbetning af den militära rättegångsordningen desto mindre borde verka till undanskjutande af den nu föreliggande, slutberedda frågan om Krigshofrättens ombildning, som bemäde departementeschef sjelf förutsatt, att en krigshofrätt forfarande måste finnas, och ej haft något att invända mot dess ordnande på nu föreslaget sätt, om de af honom förordade ändringarne i den militära rättegångsordningen varda genomförda.

Statsrådets öfrige ledamöter tillstyrkte bifall till föredragande departementeschefens hemställan och behagade Hans Maj:t Konungen, i öfverensstämmelse med hvad Statsrådets fleste ledamöter sålunda tillstyrkt, i nåder förordna, att till Riksdagen skulle aflåtas proposition af det innehåll Bil. litt. D vid detta protokoll utvisar.

Ex protocollo
Aug. von Hartmansdorff.

Bilaga litt. B.

Tab. I.

Af Krigshofrätten under åren 1883—1892 handlagda mål och ärenden, som föranledt utslag, äfvensom behandlade Kongl. remisser.

	Mål, af Krigshofrätten omedelbart upptagna.	Besvär öfver underrätts eller annan myndighets utslag.		Strafsammanläggningar och andra ärenden, som föranledt utslag.	Kongl. remisser	
		Ej kommunicerade.	Kommunicerade.		i anledning af underdåniga besvär; med införande af handlingar m. m.	å till Krigshofrättens yttrande öfverlemnade förslag o. d.
År 1883	9	2	4	2	10	1
1884	10	2	7	5	17	1
1885	4	3	5	12	11	1
1886	4	3	4	7	9	4
1887	9	3	6	7	13	1
1888	7	7	1	10	16	1
1889 *)	7	4	4	14	11	1
1890	6	7	7	9	10	—
1891	5	8	5	10	5	—
1892	4	3	4	24	8	—
Summa	65	42	47	100	110	10
		89				

*) I den officiella statistiken rörande rättsväsendet angifves för detta och följande år ett större antal af Krigshofrätten omedelbart upptagna mål, än här nedan sägs, hvilket synes bero derpå, att till sådana mål hänförts jemväl ärenden, som blott afsett sammanläggning af straff.

Bilaga litt. C.

Tab. II.

De af Krigshofrätten under åren 1883—1892 afgjorda mål hafva angått hufvudsakligen:

1:o) de af Krigshofrätten såsom första instans handlagda mål:	
a) brott mot Strafflagen för krigsmagten:	
7 kap.: misshandel å eller förolämpning mot förman §§ 88—91	1 mål.
obefogad eller vanvördig klagan mot förman öfver förnärmelse i tjensten § 93.....	2 ”
missbruk af förmansrätt, misshandel eller förolämpning mot underordnad §§ 97, 98.....	8 ”
föregelse eller vanvård af den aktning krigsman bör af andra ega §§ 101, 102.....	4 ”
10 kap.: oskyldigs beläggande med straff § 123.....	3 ”
tvingande eller förmående till sammanskott § 125.....	1 ”
olagligt förfarande vid underlydandes skiljande ur krigstjenst §§ 132—134.....	1 ”
uppsåtlig förbrytelse i embete eller tjenst § 143.....	2 ”
vårdslöshet, försummelse, oförstånd vid fullgörande af tjenstepligter § 144.....	24 ”
b) brott mot allmän strafflag eller andra författningar, undersökningar i afskrifningsfrågor:	
fel i domareembetet 25: 17 S. L.	10 ”
afhållande från tjenstgöring 25: 19 S. L.	2 ”
falsk angivelse 16: 4 S. L.	1 ”
tjensteförsummelse 25: 17 S. L.	1 ”
förseelser mot lotsstadgan jemte andra författningar, undersökningar.....	5 ”
	Summa 65 mål.

2:o) de af Krigshofrätten såsom andra instans handlagda mål:	
a) brott mot strafflagen för krigsmagten:	
5 kap.: rymning eller delaktighet deri §§ 60—69.....	8 mål.
7 kap.: vägran eller underlåtenhet att fullgöra förmans i tje-	
sten gifna befallning §§ 84—87.....	15 ”
misshandel å eller förolämpning mot förman §§ 88—91	16 ”
obefogad klagan mot förman § 93.....	1 ”
misshandel eller förolämpning mot underordnad §§ 97, 98	1 ”
misshandel eller förolämpning i andra fall § 100.....	2 ”
förargelse, vanvård af den aktning, krigsman bör af andra	
ega §§ 101, 102.....	7 ”
9 kap.: uppsåtlig skadegörelse å egendom, afsedd för krigs-	
magten §§ 107, 108.....	2 ”
oförsigtigt umgående med eld §§ 109, 110.....	1 ”
olofligt nyttjande af egendom, afsedd för krigsmagten,	
förskingring af utrustningspersedlar etc. §§ 111, 112.....	3 ”
olofligt tillgrepp §§ 113—116, 119.....	7 ”
10 kap.: oskyldigs beläggande med straff § 123.....	1 ”
grof försummelse, öfvergifvande af post §§ 138—141.....	1 ”
annan uppsåtlig förbrytelse i tjensten § 143.....	1 ”
vårdslöshet, försummelse etc. vid fullgörande af tjenste-	
pligter § 144.....	18 ”
b) brott mot allmän strafflag.....	5 ”
	Summa 89 mål.

A n m. Vid förestående uppgift är hvarje handlagdt mål beräknadt allenast en gång, och har således, der i målet varit fråga om flere olika brott eller förseelser, målet angifvits såsom afseende allenast den hufvudsakliga eller svåraste förbrytelsen.

Till Konungen.

Genom nådig remiss den 5 Maj innevarande år har Eders Kongl. Maj:t anbefalt Krigshofrätten afgifva underdånigt utlåtande öfver ett af Nya Lagberedningen utarbetadt förslag till »lag angående ändring i vissa delar af förordningen om krigsdomstolar och rättegången derstädes den 11 Juni 1868»; och får till åttlydnad häraf Krigshofrätten, som ansett det böra lemnas krigsfiskalen tillfälle att yttra sig öfver förslaget, anföra följande:

Förslaget, som innebär att Krigshofrätten i dess nuvarande form skall upphöra för att i stället blifva »en vid Svea Hofrätt bildad särskild afdelning», utgör omarbetning af ett år 1881 inom Justitiedepartementet utarbetadt förslag om öfverflyttande till Svea Hofrätt af de Krigshofrätten åliggande göromål, hvilken omarbetning blifvit verkställd med ledning af de anmärkningar, som vid granskning af 1881 års förslag af Högsta Domstolen, Svea Hofrätt och Krigshofrätten mot detsamma framställdes.

Hufvudanmärkningen mot 1881 års förslag, som föranledde att förslaget fick förfalla, rörde det förhållande, att den domstol, som föreslogs att öfvertaga Krigshofrättens funktion, skulle blifva sammansatt af tre civila domare och två militärer, sålunda af ett öfvervägande antal civila personer. Då denna domstol genom sitt öfvertagande af Krigshofrättens funktion skulle komma att i första instans afdöma förbrytelser, begångna af officerare, medan sammansättningen af krigsrätterna, som hade att i första hand döma underbefäl och manskap, förblefve oförändrad, ansåg man, att denna omständighet till men för disciplinen lätteligen kunde väcka föreställning om bristande likhet inför lagen.

Nya Lagberedningen, som ansett rättigheten af denna anmärkning icke kunna bestridas, har ock föreslagit, att inom den nya krigshofrätten antalet militäre ledamöter skall blifva öfvervägande. Såsom i yttrande till statsrådsprotokollet den 11 Oktober 1881 af dåvarande chefen för Justitiedepartementet framhölls, blir emellertid sammansättningen och hela karaktären af en domstol, bestående hufvudsakligen af militärer, så skiljaktig från de ordinarie domstolarnes, att någon anslutning till dessa måste anses åtminstone föga ändamålsenlig. Det förhållandet, att militär pluralitet kommer att råda i den nya krigshofrätten, synes sålunda i sig

sjelf innebära ett motsägende af ändamålsenligheten att låta den blifva en »vid Svea Hofrätt bildad särskild afdelning».

Inom Riksdagen har såsom hufvudsakligt skäl för Krigshofrättens indragning eller ombildning åberopats det missförhållande, man ansett förefinnas mellan antalet mål och ärenden, som af Krigshofrätten handläggas, och kostnaden för denna domstol. Vid den granskning 1881 års förslag inom Högsta Domstolen undergick framhölls emellertid, bland annat, hurusom det i alla händelser vore nödvändigt, att de göromål, som hos Krigshofrätten förekomme, uträttades, och att det ej funnes ringaste utredning om eller anledning till att de skulle uträttas bättre eller för bättre pris under en annan domstolsorganisation. Denna anmärkning torde med lika fog kunna åberopas i afseende å det föreliggande förslaget; särskildt hvad angår dess ekonomiska sida, då nemligen någon fullständig utredning af den vinst, som genom förslagets antagande möjligen kan uppstå för statsverket, icke blifvit af Nya Lagberedningen förebragt.

Jemte det skäl för en förändring af Krigshofrätten, som skulle ligga i det missförhållande, man ansett i berörda hänseende förefinnas, har Nya Lagberedningen också, för egen del, åberopat ett annat, nemligen det, som innefattas i påståendet, att Krigshofrättens nuvarande organisation icke skulle innebära tillräckliga garantier för den insigt, som hos en öfverrätt vore erforderlig.

Fråga föreligger för närvarande ej om ändrad organisation af krigsdomstolarne i sin helhet eller af Krigshofrätten på annat sätt, än genom en förening med Svea Hofrätt. Af den utredning, Nya Lagberedningen i ämnet förebragt, synes äfven framgå, att en omorganisation, som skulle innebära annat än en sådan förening, icke för närvarande skulle låta sig med fördel genomföras. Huruvida emellertid ens den af Lagberedningen föreslagna omorganisationen kommer att medföra fördelar, kan ifrågasättas.

Hvad då först angår sakens ekonomiska sida lärer, enligt den utredning krigsfiskalen lemnat, det vara tvifvel underkastadt, huruvida någon vinst kommer att uppstå för statsverket genom förslagets antagande. Endast under förutsättning att målens antal i Krigshofrätten för framtiden ej blifver större än förhållandet varit under de tidrymder, då deras siffra varit lägst, kan genom en sådan åtgärd besparing vara att påräkna.

I detta sammanhang torde emellertid böra påpekas den synnerligen olämpliga tidpunkten för förslagets framläggande. Den beslutade, knappt i verket trädde ombildningen af hela vårt militärväsen har redan

medfört ökning i antalet af de mål, som tillhöra krigshofrätt, och kommer med all säkerhet att deri medföra ytterligare ökning, utan att dock för närvarande annat än närmelsevis kan bedömas den höjd, ökningen kan komma att nå.

I detta hänseende rör man sig sålunda med obekanta siffror. Den ökning i målens antal, som redan inträdt, är emellertid tillräckligt stor för att reducera den möjliga ekonomiska vinsten till en obetydlighet. De mål oberäknade, hvilka ytterligare kunna inkomma, blir nemligen antalet af utslag innevarande år icke understigande fyratiotre.

Härförutom torde, oberoende af militärväsendets ombildning, den föreslagna omorganisationen i och genom sig sjelf komma att bidraga till målens ökning i Krigshofrätten. Såsom man i anledning af 1881 års förslag anmärkt, bör gagnet af en institution sådan som Krigshofrätten mätas mindre efter mängden af de mål, den handlägger, än af dem, den förekommer. Krigsfiskalen har ock framhållit, att en af anledningarna, hvarför få mål förekomma i Krigshofrätten, är den, att inom militärståndet i allmänhet ansåges indisciplinärt att klaga öfver ålagda bestraffningar. Det är emellertid otvifvelaktigt att befara att en omorganisation af Krigshofrätten, hvarigenom det militära inflytandet i domstolen kommer att minskas, skall bidraga till diciplinens förslappande, och deraf bör då åter ökning i besvärsmålens antal blifva en gifven följd.

Den obetydliga besparingsfrågan kan väl för öfrigt icke i och för sig böra tillmätas afgörande betydelse i en sak af sådan vikt, som den föreliggande. Då, på sätt redan blifvit anmärkt, denna fråga i alla händelser icke blifvit till fullo utredd, om den ens för närvarande kan tillbörligt utredas, anser Krigshofrätten sig icke i densamma finna fullgiltig anledning att tillstyrka förslaget.

Det andra åberopade skälet för en ändring af Krigshofrätten innefattas i Nya Lagberedningens påstående, att för närvarande hos Krigshofrätten saknades tillräckliga garantier för den insigt, som borde finnas hos en öfverdomstol; och till afhjelpande af denna förmenta olägenhet har Lagberedningen föreslagit, att i den nya domstolen större utrymme skulle beredas den egentliga lagkunskapen, på så sätt, att domstolen skulle blifva sammansatt af två civila domare och tre militärer, i stället för att Krigshofrätten nu består af fyra militärer och en civildomare. Men äfven om förändring i sådant syfte kan från uteslutande juridisk synpunkt synas önskvärd, strider den dock helt och hållet mot den militära uppfattningen med dess berättigade kraf, att inom militärdomstolarne

det militära elementet blifver så starkt representeradt som möjligt. Härtill kommer, att föreställningen om olikhet inför lagen, vid jemförelse mellan Krigshofrätten, å ena, och krigsrätterna, å den andra sidan, lika väl väckes af en krigshofrätt, sammansatt på sätt Nya Lagberedningen föreslagit, som af en sådan domstol, sammansatt enligt 1881 års förslag. Slutligen skall en sammansättning af Krigshofrätten, sådan Lagberedningen föreslagit, helt visst kraftigt bidra till minskandet af den prestige, Krigshofrätten för närvarande åtnjuter hos militärståndet, hvilken prestige med skäl anses såsom ett af de viktigaste medlen till disciplinens upprätthållande.

Ur dessa, nu senast anförda synpunkter samt jemväl med åberopande i hufvudsak af hvad krigsfiskalen i sitt afgifna yttrande anført, anser Krigshofrätten sig böra afstyrka förslaget antagande.

Krigshofrätten, som oaktadt sitt afstyrkande af förslaget i dess helhet, dock ansett sig böra granska förslaget detaljer, har i afseende å desamma följande anmärkningar att framställa:

§ 11.

Nya Lagberedningen har ansett det obehöfligt att, då militäre ledamöter i den nya Krigshofrätten af Eders Kongl. Maj:t förordnades, på samma gång jemväl ställföreträdare utsåges; och Beredningen anför såsom skäl för denna sin uppfattning, att Beredningen inhemtat, att endast i sällsynta fall behof yppats att inkalla suppleant i den nuvarande Krigshofrätten. I afseende härå blifver förhållandet dock helt annat i den nya Krigshofrätten än inom den nuvarande. Då för närvarande en militärledamot har tillfälligt förfall att bevista ett af Krigshofrättens sammanträden, blir ej derigenom domstolens karaktär af militärdomstol förändrad, om man med militärdomstol afser en domstol, der militär pluralitet är rådande. Anledning inkalla suppleant har då ej ansetts förefinnas, förrän sig visat, att Krigshofrätten i visst mål, der enighet ej kunde ernås, ej derförutan vore domför. Helt annat blir förhållandet i den nya Krigshofrätten. Är militärledamot hindrad deltaga i ett af dess sammanträden och domstolen sålunda kommer att bestå af två civila och två militära ledamöter, blir derigenom domstolens karaktär ändrad; domstolen blir då ej längre en militärdomstol, om åt detta uttryck tillerkännes ofvannämnda innebörd. Det torde derför, om förslaget antages, böra föreskrifvas, att vid dylika tillfällen annan militärledamot skall tillkallas. Behovet af ställföreträdare bör sålunda i den nya Krigshofrätten blifva betydligt större än hittills varit förhållandet. I öfverensstämmelse

med hvad sålunda anförts hemställer Krigshofrätten, att till paragrafens andra stycke måtte läggas följande mening:

»hvarjemte för tid, som nyss är sagdt, af Konungen förordnas två andra regementsofficerare, af hvilka en skall tillhöra flottan, att vid förfall för någon af de militäre ledamöterna i hans ställe i Krigshofrätten inträda.»

I afseende å paragrafens tredje stycke fäster Krigshofrätten uppmärksamheten derå, att enligt förslaget nuvarande lydelse så kallade manövermål skulle komma att afgöras af två civila ledamöter, en högre officer af armén samt tvenne regementsofficerare af flottan. Jemför man denna sammansättning af domstolen med dess vanliga, finner man väl att ökadt utrymme är i dylika mål beredt den sjömilitära fackkunskapen, men man finner tillika, att denna icke blifvit tillerkänd pluralitet, såsom i den nuvarande Krigshofrätten vid dylika fall eger rum. Nödvändigheten att lemna officerare, tillhörande flottan, pluralitet vid dylika måls afgörande, har emellertid helt visst varit anledningen för stadgandet om ändrad sammansättning af den nuvarande Krigshofrätten vid sådana måls handläggning.

§ 45.

I öfverensstämmelse med hvad Krigshofrätten här ofvan vid § 11 anført hemställer Krigshofrätten, att paragrafens första stycke måtte erhålla följande lydelse:

»Krigshofrätten, vare icke domför, der ej öfverauditören jemte tre militäre ledamöter äro tillstädes och tre af domstolens ledamöter äro om slutet ense.»

De remitterade handlingarna tillika med det yttrande, som blifvit af krigsfiskalen i ärendet afgifvet, varda härhos i underdånighet öfverlemnade.

Stockholm den 10 Oktober 1893.

Underdånigst:

Sv. LAGERBERG.

HJ. TAUVON.

HELMER FALK.
O. LJUNGQVIST.

ERNST BOHEMAN.

F. Lagerfelt.

Ödmjukt memorial.

Genom remiss den 5 Maj 1893 har Kongl. Maj:t till Kongl. Krigshofrätten öfverlemnadt ett af Nya Lagberedningen uppgjortt förslag till lag angående ändring i vissa delar af Kongl. förordningen om krigsdomstolar och rättegången derstädes den 11 Juni 1868.

Öfver samma förslag, enligt hvilket Krigshofrätten skulle i viss förändrad form såsom en vid Svea Hofrätt bildad särskild afdelning förenas med sistnämnda Hofrätt, har Kongl. Krigshofrätten lemnadt krigsfiskalsembetet tillfälle att yttra sig; och får i anledning häraf jag, å nämnda embetes vägnar, vördsamt anföra följande:

Frågan huruvida Krigshofrätten bör ombildas, synes mig svårigen kunna nöjaktigt besvaras utan att föregås af en utredning angående det sätt, hvarpå Krigshofrätten i dess hittillsvarande form fyllt det med denna domstol afsedda ändamål. Har vården af den militära rättsskipningen i landet eller upprätthållandet af den goda disciplin, som för krigsmagten är ett så oundgängligt livsvilkor, genom det sätt, hvarpå Krigshofrätten fullgjort sin verksamhet i någon, större eller mindre, mån äfventyrats, föreligger otvifvelaktigt fullt skäl att tillse, huruvida icke genom en förändrad organisation af denna domstol trygghet i nämnda hänseende må kunna vinnas. Har åter Krigshofrätten fullgjort sitt arbete på ett sätt, som tillbörligen tillgodosett de viktiga statsintressen, Krigshofrätten har att bevaka, och således den nuvarande under en lång följd af år pröfvade formen för Krigshofrättens verksamhet visat sig ändamålsenlig och gagnande, så finnes ju ur ifrågavarande synpunkt sedt, intet skäl att frånga denna form. Om man också måste medgifva, att en tillredsställande utredning i detta hänseende kunnat vara svår att åstadkomma, synes man mig likväl icke kunna undgå, att såsom en brist i Beredningens föreliggande arbete anmärka, att i detsamma icke gjorts ens något försök till utredning i antydd riktning. Genomgår man Nytt Jur. Arkiv Afd. I för de tio sistförflutna åren, så kan man åtminstone icke finna något stöd för antagandet, att den nuvarande Krigshofrätten icke skulle hafva nöjaktigt fyllt sin uppgift. Frånsedt några obetydliga nedsättningar i af Krigshofrätten ådömda straff, hafva Krigshofrättens beslut i samtliga under den nämnda tioårsperioden till Kongl. Maj:t fullföljda mål, endast med några få undantag, blifvit af Kongl. Maj:t

fastställda. Och då icke heller i öfrigt någon omständighet, mig veterligen, förekommit, som föranleder till en motsatt uppfattning, vågar jag betvifla att åtminstone ur den nu nämnda synpunkten något behof af förbättrad organisation af Krigshofrätten gjort sig gällande.

Beredningen har emellertid, utan afseende å beskaffenheten af Krigshofrättens hittillsvarande verksamhet, funnit vissa omständigheter föreligga, hvilka synts Beredningen påkalla en omorganisation af denna domstol, och Beredningen har i sådant afseende hufvudsakligen framhållit, att, då endast en civil ledamot i Krigshofrätten hade säte och stämma, ett väl knappt utrymme inom denna domstol lemnats åt den egentliga lagkunskapen, samt att, ehuru de af Krigshofrätten handlagda målen på sista åren visat benägenhet att stiga samt en ytterligare tillökning af deras antal sannolikt blefve en följd af de nyligen beslutade ändringarna i vår arméorganisation, disproportion likväl finge antagas fortfarande komma att ega rum mellan arbetsprodukt och omkostnader.

I Beredningens i syfte att undvika dessa olägenheter nu uppgjorda förslag har Beredningen sökt tillmötesgå de anmärkningar, hvartill tidigare förslag i ämnet gifvit anledning. Emot 1881 års förslag hade anmärkts, bland annat, att då, enligt detsamma, förbrytelser, begångna af officerare och deras vederlikar, skulle komma att i första hand bedömas af en domstol med öfvervägande antal civila ledamöter, medan sammansättningen af krigsrätterna blefve oförändrad, detta kunde till men för disciplinen väcka föreställning om bristande likhet inför lagen. Då denna anmärkning föranledde, att 1881 års förslag icke blef för Riksdagen framlagdt, anser jag det vara af vigt att tillse, huruvida samma anmärkning genom den af Beredningen nu föreslagna anordningen kan anses hafva förfallit. Enligt det nu föreliggande förslaget skulle inom Krigshofrätten antalet militäre ledamöter fortfarande blifva det öfvervägande, men så jemkas att för vinnande af ökadt mått af allmän lagkunskap inom domstolen proportionen mellan militäre och civile ledamöter blefve såsom tre till två. I denna jemkning skulle således den af Beredningen åsyftade förbättringen i sammansättningen af den hittillsvarande Krigshofrätten stå att finna. I likhet med de myndigheter, hvilka tillförene yttrat sig i ämnet, och jemväl Beredningen ansett otvifvelaktigt, är jag för min del lifligt öfvertygad om behofvet af specialdomstolar för krigsmän. Härom må man emellertid hysa hvilken mening som helst, men så länge dylika domstolar faktiskt finnas, borde någon meningsskiljaktighet icke kunna vara rådande derom, att första instansens krigsdomstolar måste vara åtminstone i det afseendet lika organiserade, att i Krigshofrätten såsom första instans för upptagande af åtal mot

officerare det militära domstolselementet får i förhållande till det civila ett *lika stort* utrymme som i första instansens öfriga domstolar, krigsrätterna. Om öfverträdelse, begångna af manskap och underbefäl, skola bedömas, på sätt hittills egt rum, af de utaf fyra militärer och en civilledamot bestående krigsrätterna, synes mig alltså konsekvensen med nödvändighet fordra, att också samma öfverträdelse, om de föröfvas af officerare, få afgöras af en på samma sätt organiserad domstol. En motsatt anordning skulle utan tvifvel medföra alltför stora vådor, särskildt i disciplinärt afseende. Och då, såsom också af Beredningen framhållits, åtalet mot officerare företrädesvis kräfva fackinsigter hos domaren, har jag svårt att inse, hvarför en ändring i sammansättningen af första instansens domstol för officerare skulle vara i den ifrågasatta rigtningen mer af behof påkallad än en liknande ändring i första instansens domstolar för underbefäl och manskap. Kräfves ökadt mått af allmän lagkunskap i den ena domstolen, så torde det väl också i samma mån erfordras i de andra. Den nämnda mot 1881 års förslag rigtade anmärkningen synes mig därför med fog kunna göras gällande jemväl med afseende å nu föreliggande förslag.

Om någon af ifrågavarande båda domstolskategorier framför den andra är i behof af en bättre organisation, så lär det väl snarare vara krigsrätterna än Krigshofrätten. Erfarenheten har nemligen visat, att den utredning, som vid dessa domstolar lemnas der handlagda mål, alltför ofta är ofullständig och jemväl i andra afseenden otillfredsställande. Domstolen kan för målens utredning icke påräkna något stöd af den för all lagkunskap vanligen främmande åklagaren. De militäre ledamöterna vexla ständigt. Auditörstjänsterna äro lågt aflönade och betraktas af denna anledning endast såsom bitjenster eller öfvergångstjenster, ett förhållande som icke kan verka till gagn för den militära rättsskipningen och som för framtiden torde blifva än sämre, sedan årsarfvodet för större delen af arméns auditörer blifvit betydligt nedsatt. Vigten af att krigsrätterna äro på ett tillfredsställande sätt organiserade synes mig likväl så mycket mindre böra underskattas, som bland krigsmän den uppfattningen alltför ofta får göra sig gällande, att det är indisciplinärt att öfverklaga en af krigsdomstol meddelad dom.

De omständigheter, som sålunda synas mig tala för vissa förbättringar af krigsrätterna, föreligga deremot icke, då det gäller Krigshofrätten. Denna domstol är icke såsom krigsrätterna underkastad ständigt vexling af militärledamöter. Dess civila ledamot är i tillfälle att, utan hinder af för den militära rättsskipningen främmande domaregöromål, egna tid och krafter icke blott åt en sorgfällig behandling af inom

Krigshofrätten förekommande mål och ärenden utan jemväl åt förvärfvandet af insigter rörande militära förhållanden i allmänhet. Det militära elementet i domstolen är representeradt af olika vapen, ett förhållande som med hänsyn till betydande olikheter i tjänstgöringsförhållanden inom dessa vapen ger domstolen i fackinsigter en mångsidighet, hvars värde icke får underskattas och som icke skulle kunna uppvägas genom beredande af ett ökad utrymme inom domstolen åt lagkunskapen. Behovvet af större tillgång på lagkunskap har Beredningen motiverat genom att framhålla Krigshofrättens egenskap af öfverrätt. Härvid måste emellertid erinras, att Krigshofrättens väsentligaste betydelse icke är att söka i dess sistberörda egenskap utan fastmera i dess egenskap af första instans i mål, hvilka af den juridiskt bildade åklagaren föreläggas domstolen i ett, såsom man bör kunna förvänta, ur alla synpunkter nöjaktigt utredt skick, men att de mål åter, hvilka genom besvär och underställning från krigsrätterna inkomma, icke åtminstone i *juridiskt* afseende äro af den svåra och invecklade beskaffenhet att de i och för sig synas påkalla ökad behof af lagkunskap. De angifna skiljaktigheterna mellan krigsrätterna och Krigshofrätten synas mig innebära, utan att konstituera några olikheter i domstolarnes karaktär, fullt tillräckliga garantier för att Krigshofrätten skall kunna nöjaktigt fullgöra sitt åliggande äfven såsom öfverrätt.

Beträffande härefter det sätt, hvarpå ökad mått af allmän lagkunskap inom Krigshofrätten skulle denna domstol tillföras, kan jag, för min del, icke anse den af Beredningen härutinnan föreslagna anordningen ändamålsenlig. Man måste nemligen förutsätta att i ett embetsverk, hvilket såsom Svea Hofrätt är så öfverhopadt af göromål, att det ständigt har att arbeta med en balans, hvarje ledamots tid och krafter helt och odeladt tagas i anspråk för fullgörandet af de med ledamotskapet förenade åligganden. Att under sådana förhållanden, äfven under förutsättning att antalet mål och ärenden, som af Krigshofrätten handläggas, jemväl framgent blefve lika fätaligt som under tioårsperioden 1882—91, betunga Svea Hofrätts president och en af dess ledamöter med tjänstgöring i Krigshofrätten, torde icke kunna anses lämpligt. Vigten och mängden af göromål, som redan förut åligga dessa embetsmän torde göra det för dem alltför magtpåliggande att derutöfver egna den omsorg och den tid åt Krigshofrätten som för närvarande från krigshofrättsrådets sida kan komma denna domstol till del. Särskildt synes mig den ifrågavarande hofrättsledamoten i detta hänseende komma i en särdeles svår ställning. Redan 1881 års förslagsställare, som med fullt

skäl framhöll vigten af att åtminstone en af domstolens civile ledamöter blefve permanent, har i sitt i ämnet afgifna yttrande till statsrådsprotokollet fästat uppmärksamheten dervid, att ett sådant uppdrag icke utan olägenhet för handläggningen af öfriga mål kunde tilldelas någon af hofrättsdivisionernas ständiga ledamöter. De ofta svåra, alltid ömtåliga och grannliga mål, som angå klagomål öfver af förman ålagda disciplinstraff eller som angå åtal, hvilka omedelbart af krigsfiskalsembetet anhängiggöras i Krigshofrätten mot officerare för fel i fullgörandet af dem åliggande tjenstepligter, äro snart sagdt alltid af beskaffenhet att kräfva mycket tid och mycket arbete, och då härtill kommer att sjelfva föredragningssättet i domstol, sammansatt af öfvervägande icke lagfarna ledamöter, gifvetvis måste taga mer tid i anspråk än vanlig föredragning i hofrätt samt att jemlikt 22 § Kongl. förordningen om krigsdomstolar i der omförmälda fall sjelfva ransakningen, så snart sådant lämpligen kan ske, bör göras af krigsöfverdomstolen, så torde näppeligen kunna undvikas, att den af Beredningen förutsatta utvägen för öfverauditören att vid förekommande mål och ärenden af vidlyftig eller eljest tidsödande beskaffenhet erhålla tjenstledighet från de ordinarie hofrättsgöromålen måste, äfven utan ökning af Krigshofrättens nuvarande göromål, i allt för stor utsträckning anlitas. Ännu ogynsammare ställer sig detta förhållande efter den tillväxt af målens antal som med full visshet kan antagas blifva en följd af de nyligen beslutade förändringarne i vår härordning. Beredningen har visserligen antagit, att denna tillväxt icke kan blifva af den betydenhet, att icke fortfarande disproportion komme att finnas mellan arbetsprodukten och kostnaderna. Detta antagande torde likväl icke visa sig riktigt. Om också förlängningen af de värnpligtiges öfningstid icke kan betyda synnerligen mycket mer än att antalet af de mål, som angå våra värnpligtige, kommer att fördubblas, så torde deremot beslutet att öka antalet icke indelta trupper komma att i ifrågasvarande hänseende utöfva ett så mycket större inflytande. Erfarenheten har gifvit vid handen, att största antalet militära förbrytelser begås inom den icke indelta kontingenten af vår krigshär. I Krigshofrätten har man under nästlidna och den gångna delen af innevarande år haft tillfälle att bevittna en ganska afsevärd tillökning i målens antal. 1892 öfversteg antalet af Krigshofrätten meddelade utslag med femton medeltalet af utslag under tioårsperioden 1882—91 och under innevarande års första hälft har Krigshofrätten redan meddelat ett lika stort antal utslag som i medeltal *per år* under samma tioårsperiod. Denna ökning har utan tvifvel sin grund uteslutande i den verkställda ökningen af sjömanskårens värfvade stam. Af chefens för Kongl. Justitiedepartementet underdåniga

embetsberättelse för 1891 inhemtas, att antalet vid krigsrätterna under nämnda år handlagda mål utgjort 352 samt att denna ovanligt höga siffra i väsentlig mån berott på en betydlig tillökning i antalet mål, handlagda af flottans krigsrätter. Att detta förhållande också utöfvat sitt inflytande på målens antal i Krigshofrätten framgår, bland annat, af den omständigheten, att af samtliga under årets första hälft meddelade utslag mer än halffparten angår flottan. Då således den nämnda ökningen af flottans värfvade stam redan föranledt en så afsevärd tillökning af antalet mål i Krigshofrätten, så, synes det mig, har man fullt skäl att antaga att beslutet om ökning af arméns icke indelta trupper kommer att medföra en ännu ansevärdare tillväxt af målens antal i nämnda domstol. Det är naturligtvis svårt, att, innan arméorganisationen blifvit fullt genomförd, bilda sig ett tillförlitligt omdöme om huru stor denna tillväxt kan hlifva och jag kan icke underlåta att i detta sammanhang framhålla, hurusom just på grund af detta förhållande tidpunkten för en reform af Krigshofrätten under den nuvarande öfvergångstiden måste anses synnerligen olämplig. Sannolikt kommer det icke att dröja lång tid innan tillgången på mål blifvit så stor att, om Beredningens förslag antoges, den ofvan redan omförmälda af Beredningen endast för undantagsfall förutsatta möjligheten för öfverauditören att erhålla ledighet från de ordinarie hofrättsgöromålen måste *ständigt* tagas i anspråk. Häraf komme emellertid att följa, att man faktiskt för skötande af krigshofrättsgöromålen finge en öfverauditör, som kostade staten 6,400 à 7,000 kronor, om han vore hofrättsråd, och 5,300 à 5,800 kronor, om han vore assessor, under det att nuvarande krigshofrättsrådet kostar statsverket endast 4,500 kronor. Visserligen skulle härigenom statsverket beredas en besparing i det att den af krigshofrättsgöromålen ständigt hindrade hofrättsledamotens ordinarie hofrättsgöromål i stället komme att uppehållas af en adjunkt mot vanligt adjunktsarfvode. En sådan anordning torde likväl ur principiell synpunkt icke vara att förorda. Det kan icke lända rättskipningen till fromma att en så vigtig och ansvarsfull post som ett domareembete i öfverrätt ständigt sättes på förordnande.

Beredningen har vidare såsom skäl för den ifrågasatta anordningen framhållit den besparing, som derigenom kunde statsverket beredas. Ehuru, enligt min mening, föreliggande fråga berör alltför vigtiga intressen, för att göras beroende af dylik hänsyn, anser jag mig likväl böra se till, huruvida den besparing, som genom förslaget antagande tilläfvventyrs står att vinna, också kan vara af den betydenhet att den förmår uppväga de praktiska svårigheter och principiella olägenheter, hvilka, på sätt jag ofvan sökt visa, af förslaget antagande blefve en följd. Beredningen

har icke lemnat någon i siffror utförd beräkning af kostnaderna för den nya Krigshofrätten, men likväl ansett sig kunna antaga att så betydande besparingar i det nuvarande anslaget skulle låta sig göra att kostnaderna för staten skulle kunna nedbringas till hälften af hvad de nu utgöra. Rigtigheten af detta Beredningens antagande vågar jag ifrågasätta. Granskar man till en början de af Beredningen angifna beloppen af kostnaderna för den nuvarande krigsöfverdomstolen, finner man att Beredningen vid beräkning af Krigshofrättens expensmedelskostnader utgått från medeltalet af dessa kostnader för de fyra åren 1888—91 och på så sätt fått till resultat den höga siffran af 2,800 kronor årligen. Att till norm i ifrågavarande hänseende taga kostnaderna för de nämnda fyra åren är emellertid vilseledande icke blott därför att Krigshofrätten, som intill den 1 Oktober 1888 hade sin embetslokal i kronans hus, efter sistnämnda dag fått vidkännas exceptionella kostnader för tvenne flyttningar, 1888 till gamla operahuset och 1891 till sin nuvarande embetslokal, utan jemväl därför, att den omständigheten, att Krigshofrättens embetslokal för närvarande är inrymd i enskildt hus och sedan 1888 föranlett utgift till hyra, är helt och hållet tillfällig. Så snart utrymme ånyo kan beredas Krigshofrätten i kronans hus — något som måhända inom en kortare tid kan ske —, varder hvarje utgift till hyra af lokal öfverflödig. För att i nu ifrågavarande hänseende komma det faktiska förhållandet närmare, bör man därför icke inskränka sig endast till de af Beredningen angifna fyra dyraste åren af Krigshofrättens hela tillvaro, utan fast hellre fästa sig vid någon längre tid — t. ex. en tioårsperiod, under hvilken expensmedelförhållandena varit mera normala. Så hafva under tioårsperioden 1878—87 ifrågavarande utgifter i medeltal per år uppgått till allenast 880 kronor, hvilket belopp, med 1,920 kronor understiger den af Beredningen angifna siffran 2,800 kronor. En del af de till expensmedlen hörande poster, såsom utgifter till inköp af nödiga böcker å krigslagstiftningens område, inbindning af diarier, registratur, utslag m. m., till skrifmaterialier och till postförsändelser m. m., och hvilka utgifter icke torde understiga trehundra kronor per år, äro alla af beskaffenhet att icke kunna genom Krigshofrättens förening med Svea Hofrätt inbesparas. Att särskild ersättning ej skulle tillkomma presidenten i Svea Hofrätt för den ej obetydliga tillökning i tjenstgöringskyldighet, som, derest förslaget antoges, skulle å honom läggas, synes mig så mycket mera obilligt, som ordföranden i den nya Krigshofrätten i denna egenskap icke blott skulle fullgöra samma åligganden, för hvilka ordföranden i den hittills varande Krigshofrätten åtnjuter ersättning, utan derutöver till alla delar hafva samma funktioner, som tillkomma

ordförande i allmän domstol och således äfven leda kanske ofta förekommande förhör med parter och vittnen. Icke heller torde det få anses så alldeles gifvet, att plats inom Svea Hofrätts lokaler skulle kunna beredas Krigshofrätten. Om äfven, under förutsättning att den nu arbetande extra sjunde divisionen skulle kunna åtminstone för någon tid inom kort indragas, ett sessionsrum tillfälligtvis skulle kunna ställas till Krigshofrättens förfogande, så finnes, såvidt jag känner, ingen lämplig lokal vare sig för krigsfiskalen, hvars göromål likväl kräfva särskildt embetsrum, eller för inrymmande af Krigshofrättens arkiv, bibliotek eller öfriga tillhörigheter. Dessutom är i detta sammanhang att uppmärksamma, hurusom vaktmästaretjensten för närvarande innehas å ordinarie stat, hvadan vaktmästarelönen, 600 kronor, icke torde kunna förrän vid vaktmästarens afgang ur tjensten statsverket besparas.

Hvad härefter angår krigsfiskalstjensten, så skulle enligt förslaget till krigsfiskal kunna utses tjensteman i Svea Hofrätt. Utan att yttra mig öfver, huruvida krigsfiskalsgöromålen skulle kunna utan hinder för någondera tjensten öfverflyttas å hvilken som helst af hofrättens tjenstemän, anser jag mig af egen erfarenhet kunna vitsorda, att åtminstone hinder icke kan möta att i en hand förena hofrättsnotarie- och krigsfiskalsgöromål. Krigsfiskalens i och för sig viktiga, ofta magtpåliggande embetsgöromål äro nemligen af beskaffenhet att genom lämplig fördelning af arbetet kunna uträttas å tider på dagen, då arbete för notarietjenst i hofrätt icke erfordras. Huruvida deremot, såsom Beredningen förutsatt, genom en sådan förening någon besparing för statsverket rimligen bör kunna ifrågakomma, vågar jag betvifla. De anspråk, som ställas på åklagaren i krigshofrättsmål, äro icke obetydliga. Uppsigten öfver den militära rättsskipningen i landet kräfver, om den skall verkamt utöfvas, hos krigsfiskalen omfattande insigter å den militära lagstiftningens olika områden, och dessa insigter kunna icke utan träget studium af dithörande författningar, reglementen och föreskrifter förvärfvas. Krigsfiskalen har att med sin uppmärksamhet följa såväl denna lagstiftnings utveckling och tillämpning som äfven militära förhållanden i öfrigt, likasom krigsfiskalen, då ändringar i den allmänna lagstiftningen påkalla ändringar jemväl på krigslagstiftningens område, derpå bör fästa vederbörandes uppmärksamhet. Den ömtåliga och grannliga beskaffenheten af de mål, deri krigsfiskalen har att utföra talan, gör utredningen af dessa mål, om den skall ur alla synpunkter nöjaktigt fullgöras, ofta både svår och tidsödande. Krigsfiskalens göromål äro dessutom, på sätt Beredningen äfven erinrat, icke inskränkta endast till uppgiften att vara allmän åklagare i Krigshofrätten. Det tillkommer honom,

utom annat, att granska till Krigshofrätten inkommande fångförteckningar och, då den i 1798 års krigsartiklar gifna föreskriften, att krigsrätternas domböcker skulle till Krigshofrätten insändas för att af krigsfiskalen granskas, icke fått inflyta i den nu gällande rättegångsordningen för krigsdomstolarne, är krigsfiskalen för kontrollen af krigsrätternas verksamhet i främsta rummet hänvisad till granskningen af fångförteckningarne. Det är därför uppenbart, att samma granskning, om den ej skall förfela sitt ändamål, måste verkställas med en omsorg och noggrannhet som gör detta arbete mer tidsödande än man i allmänhet föreställer sig. Vigten af arbetet träder bjert fram, då man erfar, att det stora flertalet af åtal, som af krigsfiskalsembetet årligen anhängiggöras, äro föranledda af anmärkningar vid ifrågavarande granskning. Af tio af krigsfiskalsembetet under detta års första hälft anhängiggjorda åtal äro icke mindre än sju resultat af fångförteckningsgranskningen. Att vid denna granskning också bringas i dagen felaktigheter, hvilka icke äro af beskaffenhet att föranleda åtal, men som likväl måste anmärkas och föranleda skriftvexling, är uppenbart. Så har granskningen af två kvartals fångförteckningar under innevarande år föranledt icke mindre än 42 från krigsfiskalsembetet till chefsembeten och andra myndigheter utgående skrivelser. Beredningen har redan erinrat, hurusom den praxis utbildat sig, att auditörerna, hvilka ofta äro unga och mindre erfarna män, hänvända sig till krigsfiskalen för erhållande af råd och upplysningar, samt hurusom krigsfiskalen härigenom sättes i tillfälle att utöfva en slags väl behöflig kontroll öfver underdomarne i krigsrättsmål. Den praxis, hvarom Beredningen sålunda erinrat, är icke inskränkt endast till auditörer. Under den tid jag innehåft nådigt förordnande att bekläda krigsfiskalsembetet hafva förfrågningar rörande tillämpningen af militära författningar ofta gjorts äfven af militära myndigheter, och, enligt min åsigt, bör krigsfiskalen så mycket mindre undandraga sig att, efter förmåga, besvara dylika förfrågningar som han derigenom ofta erhåller en fullständigare inblick i militära detaljfrågor af beskaffenhet att böra af krigsfiskalen kännas. Skall nu krigsfiskalen till gagn för det allmänna kunna fylla de anspråk, som sålunda ställas och böra ställas på denne tjänsteman, synes mig någon nedsättning af den till honom nu utgående ersättningen så mycket mindre böra ifrågakomma, som jemväl krigsfiskalens göromål torde komma att röna en ej obetydlig inverkan af de beslutade ändringarne i vår arméorganisation.

I Finland, der krigsdomstolarne äro organiserade på enahanda sätt som hos oss, äro förhållandena på detta område jemväl i öfrigt i det närmaste lika våra. Af prokuratorsembetets i kejsrerliga senaten berättelse

för år 1888 — den senaste jag haft till mitt förfogande — framgår, att antalet nämnda år vid de finska krigsrätterna handlagda mål utgjort 373 samt att öfverkrigsdomstolen samma år förehaft, utom remisser och andra ärenden, 12 underställda mål, 31 besvärsmål och ett till dess omedelbara upptagande hörande mål. Staten för öfverkrigsdomstolen är fastställd genom en kejsrerlig kungörelse af samma dag som den nya strafflagen för finska militären, eller den 16 Juli 1886, samt slutar på ett belopp af 18,700 finska mark, deri inberäknadt 800 mark till expenser och 800 mark till hyra för domstolens embetslokal. Något förslag om öfverkrigsdomstolens förening med någon af landets hofrätter har i Finland aldrig blifvit väckt.

I sitt ofvanberörda anförande till statsrådsprotokollet har Herr Statsrådet och chefen för Kongl. Justitiedepartementet uttalat den uppfattningen att, derest det militära elementet, såsom förhållandet nu är, behöfde vara öfvervägande inom öfverdomstolen, denna domstols sammansättning och hela karaktär blefve så skiljaktig från de ordinarie domstolarnes, att hvarje anslutning till dessa måste anses, om ej otänkbar, åtminstone föga ändamålsenlig. Beredningens ifrågavarande förslag att likväl söka åvägabringa en dylik anslutning, synes mig utgöra endast ett nytt bevis för svårigheten att på denna väg lösa föreliggande fråga. De tid efter annan inom Riksdagen framkomna yrkandena på Krigshofrättens införlifvande med Svea Hofrätt torde vara framkallade icke så mycket af sträfvandet att för statsverkets räkning åstadkomma möjliga besparingar — dertill är det belopp, som härigenom kunde stå att vinna alltför obetydligt — som icke så mycket mer af en på vissa håll rådande ovilja mot specialdomstolar öfver hufvud. Man har å dessa håll tvifvelsutan menat, att en indragning af Krigshofrätten och ett förläggande af dess göromål till Svea Hofrätt vore ett steg i den rätta riktningen mot krigsdomstolarnes afskaffande, men man har härvid förbisett, att en dylik anordning svåriligen läte sig genomföras utan att grundsatsen om likhet inför lagen komme att trädas för nära. Då man nemligen måste fordra, att alla under krigslagarna lydande personer utan undantag dömas af på lika sätt organiserade domstolar, torde en ändring i sammansättningen af Krigshofrätten icke, utan åsidosättande af nämnda grundsats, kunna verkställas med mindre också samtidigt en motsvarande ändring i sammansättningen af krigsrätterna eger rum.

Då emellertid föreliggande förslag endast afser att, med bibehållande af krigsrätterna i oförändradt skick, med Svea Hofrätt införlifva Krigshofrätten i en form, som, på sätt jag ofvan sökt visa, komme att medföra principiella och praktiska svårigheter, hvilka icke kunna anses upp-

vägda af den obetydliga besparing i kostnader, som derigenom tilläfv-
tyrs kunde för statsverket beredas, samt denna besparing i allt fall icke
torde vara större än att den icke möjligen skulle kunna åstadkommas
äfven om den ifrågasatta föreningen med Svea Hofrätt ej genomföres,
anser jag, för min del, att det icke vore lyckligt om ifrågavarande för-
slag komme att läggas till grund för en blifvande lag i ämnet.

De remitterade handlingarna återställas vördsamt.

Stockholm den 23 Augusti 1893.

Gust. Berencreutz.

Till Konungen.

Sedan Eders Kongl. Maj:t genom nådigt Bref den 31 December 1892 anbefalt Nya Lagberedningen att taga i öfvervägande, huruvida Krigshofrätten borde indragas eller ombildas, samt uppgöra det förslag i ämnet, som Beredningen funne vara af omständigheterna påkalladt, och Beredningen i anledning häraf utarbetat förslag till Lag angående ändring i vissa delar af förordningen om krigsdomstolar och rättegången derstädes den 11 Juni 1868, har Eders Kongl. Maj:t genom nådig remiss den 5 Maj 1893 anbefalt Hofrätten att afgifva utlåtande öfver nämnda lagförslag, dervid Hofrätten jemväl hade att yttra sig angående beloppet af de ersättningar, som skäligen kunde ifrågasättas dels till den ledamot i Svea Hofrätt, som enligt förslaget skulle under namn af öfverauditör tillika vara ledamot i Krigshofrätten, äfvensom till krigsfiskalen, dels ock till den ledamot, som, då presidenten i Svea Hofrätt vore befriad från den honom enligt förslaget åliggande tjänstgöring i Krigshofrätten, förordnades att der inträda; och får till åtlydnad häraf Hofrätten anföra:

Enligt det förslag till ombildning af Krigshofrätten, som år 1881 inom Justitiedepartementet utarbetades och samma år var föremål för Hofrättens granskning, skulle Svea Hofrätt vara Krigshofrätt. De mål, Hofrätten i denna egenskap hade att handlägga, skulle fördelas mellan Hofrättens divisioner efter samma grunder som öfriga brottmål och inför vederbörande division föredragas af den tjänsteman, som der fullgjorde annan brottmålsföredragning, dervid dock borde iakttagas, att i handläggning af krigsrättsmål Hofrättens president och två militärer skulle delta i stället för tre af divisionens vanliga ledamöter. Det nu remitterade förslaget benämner visserligen Krigshofrätten en vid Svea Hofrätt bildad särskild afdelning, men krigsdomstolen är det oaktadt i sjelfva verket alldeles skild från den civila och består endast af ständiga ledamöter: presidenten i Svea Hofrätt såsom ordförande samt en ledamot af samma Hofrätt och tre militärpersoner. En af Svea Hofrätts ledamöter skulle nemligen förordnas att, såsom Nya Lagberedningen tänkt sig, jemte utöfvande af sin befattning i Hofrätten och mot särskildt arvode, under namn af öfverauditör, tjänstgöra såsom ständig ledamot i Krigs-

hofrätten, med skyldighet att der till afgörande föredraga samtliga förekommande mål. Nya Lagberedningen har antagit, att då de egentliga krigshofrättsmålen antal hittills ej plägat öfverstiga tjugu till tjugufem årligen, dessa befattningar i allmänhet skulle kunna med hvarandra förenas. Dock förutsätter Lagberedningen, att hofrättsledamoten för att kunna fullgöra sina åligganden såsom öfverauditör, skall nödgas vissa tider, när svårare och vidlyftigare mål eller ärenden förekomma, lemna hofrättstjenstgöringen åt vikarie.

Såsom man finner, består hufvudskilnaden mellan de begge förslagen deri, att det förra sökte reducera Krigshofrättens ställning såsom själfständig domstol genom att låta målen så vidt möjligt behandlas af samma domare och i samma ordning som vanliga brottmål medan det senare fullständigt bibehåller Krigshofrättens egenskap af specialdomstol. Derest en sådan anordning i den militära rättsskipningens intresse anses nödig — en fråga, hvarpå det icke torde tillkomma Hofrätten att i detta utlåtande närmare ingå — måste det emellertid förefalla anmärkningsvärdt att man, såsom i det nu remitterade förslaget skett, uteslutande af sparsamhetshänsyn låter specialdomstolen uppehållas väsentligen på bekostnad af en allmän domstols anslag och arbetskrafter, och dertill en sådan domstol, som är i största behof af alla sina nuvarande anslag och arbetskrafter för fullgörande af sina egna åligganden.

Ställningen i detta hänseende har nemligen väsentligen förändrats sedan år 1881, då Hofrätten, på sätt Nya Lagberedningen erinrat, ännu kunde antaga såsom en möjlighet, att Hofrätten skulle kunna, sedan den blifvit förstärkt med en ny ordinarie sjetta division, utan hinder för sina öfriga arbeten öfvertaga Krigshofrättens befattning. Under det att de till Hofrättens handläggning inkommande vädjade och instämnda målen antal åren 1873—1882 stannade vid 1,274, har det under sista årtiondet 1883—1892 stigit till 1,374, och de inkommande brottmålen antal har under samma perioder ökats från 911 till 1,000, allt i medeltal årligen. Denna tillökning af omkring 100 mål årligen i hvardera af de två kategorier, som upptaga den ojemförligt drygaste delen af Hofrättens tid, måste naturligen utöfva det största inflytande på Hofrättens och dess ledamöters förmåga att ikläda sig skyldigheter, som ej förut ålegat dem. Redan i den underdåniga skrifvelse den 18 November 1889, hvori Hofrätten inför Eders Kongl. Maj:t framlade behofvet af den ordinarie sjetta division, hvarmed Hofrätten sedermera genom Eders Kongl. Maj:ts och Riksdagens beslut blifvit förstärkt, måste Hofrätten uttala såsom sin mening, att äfven de sex divisionernas arbetsprodukt i bästa fall endast med svårighet skulle komma att hålla jemna steg med antalet

inkommande mål. Den följande tidens erfarenhet har särskildt med afseende på de handlagda brottmålen antal och invecklade beskaffenhet bekräftat riktigheten af detta antagande. Det har varit endast med ansträngande af samtliga ledamöters alla krafter, som Hofrätten under denna tid kunnat förebygga uppkomsten af nya balanser, medan den tillfälliga sjunde divisionen varit sysselsatt med afarbetande af de redan befintliga. Att under sådana förhållanden förpligta någon af Hofrättens ledamöter att utan eftergift på det arbete, man fordrar och fortfarande måste fordra af honom såsom hofrättsledamot, utföra ett annat uppdrag af den omfattning som öfverauditörens, är att af honom kräfva det omöjliga. Förslaget vore derföre utförbart utan anlitan af den, såsom det vill synas, ganska oegentliga utväg, Nya Lagberedningen anvisat, att bereda öfverauditören ledighet från hans ordinarie sysselsättning, den civila Hofrättens göromål, för att sätta honom i tillfälle att fullgöra sitt extra uppdrag inom den militära. Hofrätten är förvissad, att denna nödfallsutväg äfven med nuvarande antalet krigshofrättsmål skall behöfva anlitas ganska ofta, och att således den division i Hofrätten, der öfverauditören är anställd, skall blifva allvarsamt utsatt för de olägenheter, som äro förenade med täta ombyten af ledamöter, och hvilka förnämligast bestå deri, att föredragna måls fortsatta behandling samt beslutens justering och expedierande hindras och fördröjas, då någon af de ledamöter, som öfvervarit föredragningen, är af sysselsättning på annat håll urståndsatt att deltaga i hofrättsarbetet. Men det synes icke blott antagligt utan ganska visst, att antalet krigshofrättsmål kommer att ökas, i den mån det indelta manskapet vid krigsmagten i större utsträckning utbytes mot värfvad eller det värfvade manskapets numerär eljest ökas. Ett sådant resultat lär redan uppkommit genom den under senare åren genomförda omorganisationen af flottans stamtrupp. Enligt hvad Hofrätten inhemtat, har de i Krigshofrätten afgjorda målen antal hufvudsakligen af denna anledning under år 1892 uppgått till trettiofem och under innevarande års första åtta månader till tjugunio, eller betydligt öfver medeltalet för ett år under de nästförflutna tio åren. Enligt den år 1892 antagna härordningen kommer den värfvade arméns manskapsstyrka att betydligt ökas, och när dertill lägges, att de värnpliktiges öfningsdagar mer än fördubblats, inses lätt att af dessa anledningar en ganska stor tillökning i Krigshofrättens göromål är att vänta. Det kan då inträffa, att sysselsättningen med krigshofrättsmålen beredning och föredragning samt tillsynen å deras expedierande komma att åtminstone i det närmaste upptaga öfverauditörens hela tid och att hans tjänstledighet i Svea Hofrätt närmar sig till permanens. En person, som utnämns till

assessor i Hofrätten på grund af sina kvalifikationer för detta embete, komme i sådant fall att fortfarande med åtnjutande af lön på Hofrättens stat, under en stor del af sin embetstid förvalta ett annat embete, som erkännes fordra, åtminstone hvad författningskunskap angår, helt andra kvalifikationer, för att slutligen, när han är i ordning att blifva ordförande på en af Hofrättens divisioner, återgå till Hofrätten, för hvars arbeten han då efter längre tids frånvaro hunnit blifva temligen främmande. Under tiden har Hofrätten fått nöja sig med en adjungerad ledamot i stället för en ordinarie, och det blefve alltså genom ett försvagande i flera hänseenden af Hofrättens arbetskrafter, som det allmänna skulle beredas den ringa besparing, hvilken består i skilnaden mellan den nuvarande krigshofrättsrådslönen och det arfvode, som i alla händelser måste anslås åt öfverauditören. För Hofrätten, som i närvarande stund måste se sju af sina aderton assessorsembeten uppehållna af vikarier, i anseende dertill att de ordinarie innehafvarne förordnats att förvalta andra embeten, medan ytterligare åtta ledamotsbefattningar i anledning af långvarigare sjukdomsförfall för ledamot, vakanser och bildandet inom Hofrätten af en tillfällig sjunde division förvaltas af adjungerade ledamöter, kan ett vidare fortgående på denna bana blifva ganska ödesdigert och rent af sätta på spel Hofrättens förmåga att uppehålla sin ställning och sitt anseende såsom öfverdomstol.

Det torde i öfrigt vara tvifvel underkastadt, huruvida med grundlagens tillförsäkran i regeringsformens 36 § låter sig förena ett lagstaddande, som innebär, att innehafvaren af ett domareembete i hofrätt äfven mot sin önskan får sin verksamhet förlagd till en specialdomstol af helt annan karakter och med helt annan uppgift; liksom det svårligen kan förnekas att lagförslaget i detta hänseende afviker från de vid gällande lönereglering för hofrätterna af Konung och Riksdag fastslagna grunder, så vidt dessa fått sitt uttryck i bestämmelserna att embets- eller tjänsteman skall vara underkastad endast sådan vidsträcktare tjenstgöringsskyldighet, som vid en blifvande förändrad organisation af hofrätterna eller eljest i allmänhet kan varda stadgad, samt att med embete och tjenst i hofrätt icke må förenas annan tjenst å rikets stat.

I betraktande af allt detta och under erinran att äfven i fråga om möjligheten för Hofrättens president att med sina embetsgöromål förena ordförandebefattningen i Krigshofrätten ställningen sedan år 1881 förändrats derigenom, att nu varande presidenten för underlättande af ärendenas gång med Eders Kongl. Maj:ts bifall åtagit sig föredragningen inför Hofrätten af alla Kongl. remisser — en anordning, som befunnits ändamålsenlig och derföre torde komma att för framtiden ega bestånd —

kan Hofrätten ej annat än hemställa, att frågan om åläggande för Hofrätten att med sina arbetskrafter bidra till uppehållande af Krigshofrättens göromål, i all synnerhet hvad krigshofrättsråds- eller öfverauditörsemetet angår, måtte få förfalla eller åtminstone under nuvarande öfvergångsförhållanden anstå, intill dess omfånget af Krigshofrättens blifvande arbeten vunnit den stadga, att vidden af de uppostringar, Hofrätten för ändamålet skulle få vidkännas, äfvensom utvägarna att för desamma bereda Hofrätten nödigt vederlag låta sig med någon grad af säkerhet på förhand beräkna.

För den händelse emellertid, att det skulle anses angeläget, att redan nu anställa försök med en omorganisation af Krigshofrätten i den af Nya Lagberedningen angifna riktning, har Hofrätten att vid den nu behandlade § i lagförslaget göra följande erinringar:

Att ledamot i Hofrätten, som är ordförande på någon af dess divisioner, ej bör innehafva förordnande att vara ledamot i Krigshofrätten, synes oundgängligt till förekommande af alltför störande afbrott i divisionens arbeten och till yttermera visso böra få ett bestämdt uttryck i lagen. Då erfarenheten visat, att äfven yngre hofrättsråd stundom fått inträda såsom divisionsordförande i tjänstlediga äldre kamraters ställe, torde öfverauditörsbefattningen böra frånträdas i och med utnämningen till hofrättsråd, och lagen således innehålla, att endast assessorer i Svea Hofrätt kunna vara öfverauditörer.

Då Krigshofrätten enligt Nya Lagberedningens förslag icke skulle vara en division af Svea Hofrätt utan en fullt sjelfständig specialdomstol, afsedd uteslutande för krigsrättsmål och bestående af särskildt för ändamålet utsedde, till större delen militäre ledamöter, finnes enligt Hofrättens förmenande intet skäl att beteckna Krigshofrätten såsom en vid Svea Hofrätt bildad afdelning. Att presidenten i nämnda Hofrätt är ordförande och en ledamot i samma Hofrätt tillika ledamot i Krigshofrätten ger lika litet anledning att göra denna domstol till ett slags bihang åt Svea Hofrätt, som den omständigheten, att samme president är ordförande och två hofrättsråd ledamöter i Riksrätten, ansetts föranleda denna domstols utmärkande såsom en afdelning af Svea Hofrätt. Ännu mindre afgörande i detta hänseende torde det vara, att tjänstemännen vid Krigshofrätten, krigsfiskalen och protokollsföranden, skulle kunna tagas bland tjänstemännen i Svea Hofrätt. Första punkten i förslagets 11 § torde derföre böra utgå och stycket begynna sålunda: »Krigshofrätten utgöres af presidenten i Svea Hofrätt» etc.

I fråga om den blifvande domstolens kansli innehåller lagförslaget det stadgande, att protokoll i Krigshofrätten föres, efter ty särskildt föreskrifves, af tjänsteman i Svea Hofrätt, ett stadgande, som komplette-

ras af Nya Lagberedningens yttrande i motiveringen, att protokollsföringen, för hvilken sekreteraren nu ansvarar, likasom de andra göromål, hvilka enligt fastställd instruktion åligga denne tjänsteman, synas kunna utan vidare svårighet fördelas mellan Svea Hofrätts notarier och öfrige tjänstemän. Af instruktionen för sekreteraren inhemtas, att dessa »andra göromål» äro bland annat mottagande af inkommande handlingar och deras diariiföring, för hvilket ändamål sekreteraren skall viss tid hvarje dag vara å embetsrummet tillstädes, förande af anteckningar öfver de af Krigshofrätten i hvarje ärende vidtagna åtgärder, uppsättande, kontrastation och expedierande af de från Krigshofrätten utgående beslut och skrivelser samt förvaring af domstolens arkiv; varande alltså sekreterare-, notarie-, aktuarie- och arkivariebefattningarna i denne tjänstemans hand förenade.

Genom att, såsom Nya Lagberedningen synes hafva tänkt sig, låta Krigshofrätten för protokollsföring och expedition anlita än den ene än den andre af Svea Hofrätts ordinarie och möjligen äfven extra ordinarie notarier, skulle det blifva allt för ofullkomligt sörjdt för domstolens betjenande i dessa hänseenden. Med ett sådant förfarande skulle all omtanke särskildt för expeditionens säkerhet komma att betunga krigshofrättens civile ledamot. En bestämd expeditionshafvande liksom en stadigvarande protokollsförande torde för arbetets jemna och säkra gång, vara en oeftergiflig fordran. Att åt samme tjänsteman uppdraga mottagandet af handlingar och deras diariiföring synes så mycket angelägnare, som de tjänstemän i Svea Hofrätt, hvilka hafva motsvarande uppdrag sig anförtrodt, aktuarien i civila mål och fiskalerna i brottmål, äro de strängast sysselsatta af Hofrättens tjänstemän och icke kunna utan skada för hofrättsgöromålen förpligtas att öfvertaga detta bestyr för en annan domstols räkning.

Då den ledamot i Hofrätten, som skulle förordnas till öfverauditör, vore skyldig att afstå sina tjänstgöringspenningar under de tider, då hans arbete i Hofrätten måste förrättas af vikarie, bör hans arfvode i Krigshofrätten ej bestämmas lägre än till ledamots tjänstgöringspenningar eller 2,000 kronor. Man kan nemligen ej undgå att taga i beräkning det fall, att han måste till vikarie i Hofrätten afstå alla sina tjänstgöringspenningar, och, äfven om tjänstledigheten der kan något inskränkas, bör arfvodet ej vara lägre, än att den del deraf, som öfverskjuter hvad han mister af tjänstgöringspenningar, lemnar skälig ersättning för hans ökade arbete. Å andra sidan kan beloppet ej heller bestämmas högre, derest icke öfverauditören, som äfven i det fall, att han måste taga i anspråk fullständig ledighet från sitt embete i Hofrätten, eger

uppbära hela den dermed förenade lön, skulle genom att uteslutande tjänstgöra såsom öfverauditör komma i åtnjutande af större löneförmåner än öfrige ledamöter inom samma lönegrad i Hofrätten. Att emellertid i det förutsatta fallet ett ledamotsembete i Hofrätten komme att permanent förvaltas mot en så ringa aflöning som 2,000 kronor, är en omständighet egnad att ytterligare lägga i dagen det oegentliga i den för-
ening af ifrågavarande befattningar Nya Lagberedningen föreslagit.

Arfvodet till den, som i händelse af förfall för ordföranden förordnas att såsom ledamot utan föredragningskyldighet biträda Krigshofrätten, synes böra bestämmas till samma belopp som för en militär ledamot eller efter beräkning af 1,000 kronor för år. Då detta arfvode under vanliga förhållanden ej torde behöfva utgå för längre tid än den, under hvilken presidenten i Hofrätten åtnjuter semester eller två månader om året, komme således det erforderliga beloppet, så vidt det kan på förhand beräknas, att inskränka sig till omkring 200 kronor.

Krigsfiskalen, hvilkens befattning komme att blifva allt mödosammare af hufvudsakligen samma anledning som öfverauditörens, lärersvåriligen kunna aflönas med lägre arfvode, än det han nu åtnjuter eller 2,700 kronor, derest ens detta kan anses förslå, om, i anseende till ökade göromål, befattningen framdeles icke kunde förenas med tjänst i Svea Hofrätt. Frågan härom torde böra underkastas förnyad ompröfning, sedan den nuvarande krigsfiskalen, som innehar fullmägt på sin befattning och följaktligen är berättigad att fortfarande uppbära det nu bestämda arfvodet, afgått från befattningen.

För uppehållande af sekreterare-, notarie-, aktuarie- och arkivariegöromålen, hvarmed lära vara förenade utgifter för renskrifning, uppgående till omkring 200 kronor, föreslås ett belopp af 2,000 kronor eller 1,300 kronor mindre än den nuvarande sekreterareaflöningen.

Derest det af Kammarkollegium eljest disponerade rum, som Hofrätten fått tills vidare begagna för den tillfälliga sjunde divisionens räkning, finge, sedan divisionens verksamhet upphört, användas till sessionsrum åt Krigshofrätten, och ett dermed sammanhängande kunde anskaffas åt tjänstemännen, vore denna domstols behof af lokal nödtorfteligen tillgodosedt, helst om någon del af arkivet kunde till Riksarkivet öfverlemnas. Att lokalen kommer att sammanhänga med Hofrättens, är föröfrigt ett oundgängligt vilkor för det anlåtande af Hofrättens arbetskrafter för Krigshofrättens räkning, som Nya Lagberedningen föreslagit.

Den hos Svea Hofrätt anstälde vaktbetjening, hvilkens antal icke ökats, sedan den tid då Hofrätten ännu arbetade på fem divisioner, och som långt utöfver de timmar på dagen, då Hofrättens sessioner fortgå,

är upptagen med handlingars hembärande till ledamöterna och med kallelser tillställande åt parter, som af en eller annan anledning hafva att infinna sig i Hofrätten, bör icke billigtvis åläggas att derutöfver utan ersättning betjena Krigshofrätten, och hemställer Hofrätten förty, att den hittills utgående aflöningen åt en vaktmästare, 600 kronor, måtte få fortfarande utgå.

De remitterade handlingarna varda härmed återställda; och bifogas derjemte utdrag af Hofrättens protokoll, utvisande de skiljaktiga meningar, som vid ärendets behandling blifvit uttalade.

Underdånigst:

NILS VON STEYERN.

<i>Aug. Törnquist.</i>	<i>C. U. Widström.</i>	<i>C. H. Munthe.</i>
<i>N. Gripensköld.</i>	<i>C. E. Böök.</i>	<i>C. G. Boivie.</i>
<i>Knut Almgren.</i>	<i>C. G. Selling.</i>	<i>Theodor Westrin.</i>
<i>Joh. Ahlgren.</i>	<i>David von Heijne.</i>	<i>Gustaf von Rosen.</i>
<i>C. G. Wästfelt.</i>	<i>G. Ribbing.</i>	<i>Sven Almqvist.</i>
<i>G. W. Hörstadius.</i>	<i>Erik von Otter.</i>	<i>Ernst Trygger.</i>
<i>Johan Lagerbielke.</i>	<i>Axel Roos.</i>	<i>Karl Arrhenius.</i>
<i>Oscar Carlqvist.</i>	<i>Axel Olivecrona.</i>	<i>W. Zethelius.</i>
<i>Emil Sundberg.</i>		

Axel Durling.

Stockholm den 5 Oktober 1893.

1893 den 5 Oktober.

Närvarande:

Herr Presidenten	N. von Steyern;
„ Hofrättsrådet	A. Törnquist;
„ „	C. U. Widström;
„ „	C. H. Munthe;
„ „	N. Gripensköld;
„ „	C. E. Böök;
„ „	C. G. Boivie;
„ „	K. Almgren;
„ „	C. G. Selling;
„ „	T. Westrin;
Assessoren	J. Ahlgren;
„	D. von Heijne;
„	Grefve G. von Rosen;
„	C. G. Wästfelt;
„	G. Ribbing;
„	S. Almqvist;
„	G. W. Hörstadius;
„	Friherre E. von Otter;
Adjungerade ledamöterna:	
Professoren	E. Trygger;
Fiskalen	J. Lagerbielke;
„	A. Roos;
vice Häradshöfdingen	K. G. Arrhenius;
„ „	O. Carlqvist;
„ „	A. Olivecrona;
„ „	W. Zethelius;
„ „	G. E. Sundberg.

S. D. Herr Presidenten von Steyern föredrog Kongl. Maj:ts nådiga remiss den 5 Maj 1893, tecknad å Nya Lagberedningens förslag till lag angående ändring i vissa delar af förordningen om krigsdomstolar och rättegången derstädes den 11 juni 1868.

Handlingarna lästes och beslöts, i enlighet med ett af Herr Presidenten afgifvet yttrande, underdånigt utlåtande af innehåll registratoret utvisar.

Från beslutet voro vice Häradshöfdingen Zethelius, Fiskalerna Roos och Lagerbielke, Assessorerna Hörstadius och Wästfelt samt Herr Hofrättsrådet Munthe så till vida skiljaktige, som här nedan intagna yttranden utvisa.

vice Häradshöfdingen *Zethelius*, med hvilken Fiskalen *Roos* sig förenade, anförde:

Jag instämmer i det af Herr Presidenten afgifna yttrande i hvad derigenom framhållas de olägenheter, som för Hofrätten skulle uppkomma, derest det nu föreliggande förslaget i oförändradt skick genomfördes. Då emellertid frågan om Krigshofrättens ombildning kommit i det läge att den samma icke längre lärer undanskjutas samt man, på sätt Nya Lagberedningen yttrar, numera temligen allmänt synes hafva enat sig om den uppfattning att frågans rätta lösning är att söka i en förening af Krigshofrätten med Svea Hofrätt, finner jag det synnerligen angeläget att Hofrätten i sitt yttrande jemväl framhåller hvilka förändringar i förslaget kunde vidtagas för att göra detsamma för Hofrätten mindre olägligt, men på samma gång medföra den med förslaget åsyftade vinst: en förbättrad organisation af Krigshofrätten och minskade kostnader.

I sådant afseende synes den i Hofrättens utlåtande antydda utvägen att bibehålla krigshofrättsrådsemetet såsom en från ledamotskap i Svea Hofrätt skild och dermed icke förenlig befattning vara förtjent af större uppmärksamhet, än som i Hofrättens utlåtande kommit den till del.

Med iakttagande deraf skulle, derest i öfrigt Nya Lagberedningens förslag följdes, Krigshofrätten, som komme att bestå af Svea Hofrätts president, tre militäre ledamöter och krigshofrättsrådet, vinna samma förstärkning af det rättskunniga elementet som enligt det till granskning föreliggande förslaget. Kostnaden skulle visserligen ökas med krigshofrättsrådets lön, nu fyratusen femhundra kronor, men då härifrån afräknas det arfvode, tvåtusen kronor, som enligt Herr Presidentens förslag skulle tillkomma den assessor, som vore öfverauditör, blefve skilnaden i kostnad endast tvåtusen femhundra kronor, ett belopp, som synes föga afsevärdt i betraktande af hvad som vore dermed vunnet för Hofrättens del. Det synes för öfrigt icke omöjligt att nämnda belopp skulle kunna inbesparas å annat håll genom att förena krigsfiskaltjensten med advokatfiskalsbefattningen hos Hofrätten, och tillåter jag mig i sammanhang härmed uttala att Krigshofrätten i enlighet med

Nya Lagberedningens förslag torde böra förklaras vara en vid Svea Hofrätt bildad särskild afdelning. För närvarande uppehålles krigsfiskals-tjensten af en af Svea Hofrätts notarier och lära nämnda begge tjänster utan olägenhet kunna af samma person utöfvas. Då, enligt mitt förmenande, de på advokatfiskalsembetet ankommande göromålen icke äro mera betungande än de åligganden, som hvila å Hofrättens notarier, synes ett förenande af åklagarebefattningarna hos Svea Hofrätt och Krigshofrätten väl kunna ifrågasättas. Att bestämdt uttala sig härom torde dock icke vara möjligt förr än erfarenhet vunnits i hvad mån den nu genomförda härorganisationen inverkar på krigshofrättsmålen antal. Skulle emellertid en dylik åtgärd kunna vidtagas, torde vid det förhållande att advokatfiskalen redan nu uppbär en afföring, som jemte den dermed förenade inkomst af bötesandelar är jemförlig med en assessors löneförmåner, någon förhöjning af advokatfiskalsslönen icke i anledning af en förening af de begge tjänsterna erfordras. Vidkommande derefter de göromål, som för närvarande åligger sekreteraren i Krigshofrätten, anser jag att dessa, om ock ej utan all olägenhet, kunna, på sätt Nya Lagberedningen föreslagit, fördelas mellan vederbörande tjänstemän i Hofrätten; hvaremot jag på de af Herr Presidenten anförda skäl anser nödigt att särskildt arfvode beviljas till vaktbetjeningens förstärkande.»

Fiskalen *Lagerbielke* yttrade:

»Jag kan så till vida icke biträda det af pluraliteten beslutade utlåtande, som jag anser, att Hofrätten bort vid ifrågavarande ärendes behandling taga i öfvervägande, huruvida, i händelse af Krigshofrättens omorganisation och införlifvande med Svea Hofrätt, icke, på sätt vice Härads höfdingen *Zethelius* angifvit, krigsfiskalens embetsåligganden lämpligen böra uppdragas åt advokatfiskalen i Hofrätten vid de nuvarande innehafvarnes afgang från berörda befattningar. För min del hyser jag den uppfattning att, äfven med den ökning, som den nya arméorganisationen otvifvelaktigt, såsom i Hofrättens utlåtande är framhållet, kommer att medföra, det utan olägenhet torde låta sig göra att i samma persons hand förena nämnda båda tjänster, under förutsättning dock att de åligganden, advokatfiskalen i denna sin egenskap har sig anförtrodda, blifva desamma, som de hittills varit.»

Assessoren *Hörstadius* anförde:

»Lika med pluraliteten anser jag synnerligt antagligt, att till följd af den förändrade organisationen af armén och flottan en afsevärd ökning af de mål och ärenden, som tillhöra Krigshofrättens handläggning och pröfning kommer att för framtiden ega rum. Af detta skäl synes mig en ombildning af denna domstol icke lämpligen böra nu företagas

utan frågan härom uppskjutas till dess erfarenheten visat hvilket inflytande de under senaste åren införda förändringarna inom det militära området kunna utöfva på målens antal och beskaffenhet. Om emellertid dessa betänkligheter icke komma att föranleda uppskof med frågans afgörande, utan, såsom antagligt är, förslaget kommer att vid nästkommande års riksdag till dess godkännande framläggas, anser jag mig böra vid förslaget göra följande erinringar.

Då, på sätt i pluralitetens yttrande utförligt framhållits, Hofrättens arbetskrafter tid efter annan visat sig icke vara tillräckliga för det alltjemt ökade arbetet inom Hofrätten, synes mig i hög grad olämpligt att en af de ordinarie ledamöterna helt och hållet eller åtminstone under en större del af året drages från detta arbete. Till civil ledamot i Krigshofrätten bör derföre enligt min åsigt fortfarande liksom hittills förordnas en utom Hofrätten stående person. Skulle emellertid till denna befattning utses en af Hofrättens ledamöter, bör ersättningen för de med befattningen följande göromålen vid Krigshofrätten icke utgå i form af arfvode utan i stället utgöras af rättighet för öfverauditören att erhålla behöflig ledighet från hofrättsarbetet med bibehållande af tjänstgöringspenningarna eller — hvilket blefve för honom detsamma — mot åtnjutande af motsvarande belopp af de för Krigshofrätten anslagna medel. Ty då, såsom Nya Lagberedningen sjelf med rätta anmärker, hofrättsarbetet i och för sig är af beskaffenhet att taga tid och krafter fullt i anspråk, kan det icke anses välbetänkt att öka detta arbete med de göromål, som ledamotskap i Krigshofrätten kräfva, icke ens mot ett särskildt arfvode, hvilket ju naturligt ej kan öka arbetsförmågan; och då ett bestämmande af ersättningsbelopp för öfverauditörens åligganden förutsätter en uppskattning af dessas mängd och beskaffenhet, torde icke svårighet möta att efter en sådan uppskattning bestämma den tid af visst antal veckor eller månader under året, då han skulle ega rätt till ledighet från krigshofrättsgöromålen, såvida man ej vill öfverlemna åt honom sjelf att afgöra hvad i detta hänseende kan vara erforderligt.

Enligt det föreliggande förslaget må till krigsfiskal kunna utses tjänsteman i Hofrätten. Dervid ligger, såsom Lagberedningen anmärker, närmast till hands att förena krigsfiskalsbefattningen med advokatfiskaltjänsten i Hofrätten. Och då denna tjänst enligt min åsigt icke kräver mera tid och krafter af sin innehafvare än att denne utan svårighet dermed kan förena andra tjänstegöromål, torde det förtjenas att taga i allvarligt öfvervägande, huruvida icke begge befattningarna böra, när sådant efter de nuvarande innehafvarnes afgång kan ega rum, förenas

hos samma person, så mycket hellre som de åligganden, som åtfölja tjänsterna, äro i hufvudsak likartade. Om också till följd häraf någon förhöjning i aflöningen för de förenade tjänsternas innehafvare skulle anses erforderlig — hvilket jag för min del icke för närvarande finner nödigt — så skulle i alla händelser genom den af mig föreslagna anordningen en afsevärd besparing för statsverket vinnas.

För öfrigt instämmer jag med pluraliteten deri, att Krigshofrätten icke bör, såsom förslaget innehåller, utgöra »en vid Svea Hofrätt bildad särskild afdelning», och att föreskrift bör meddelas derom, att endast assessorer kunna förordnas till öfverauditörer, äfvensom beträffande arfvodena såväl till den som i händelse af förfall för ordföranden förordnas att såsom ledamot biträda Krigshofrätten, som ock för uppehållande af sekreterare-, notarie-, aktuarie- och vaktmästaregöromålen.»

Assessoren *Wästfelt* utlät sig:

»Lika med Herr Presidenten och på de af honom anförda skäl anser jag mig böra afstyrka att för uppehållande af Krigshofrättens verksamhet anlitas Svea Hofrätts president, ledamöter eller tjänstemän. Skulle det emellertid befinnas lämpligt att Hofrättens krafter i ett eller annat afseende för ett sådant ändamål tagas i anspråk, synes det mig nödigt att, på sätt Beredningen jemväl föreslagit, i lag uttryckligen stadgas, att Krigshofrätten »är en vid Svea Hofrätt bildad särskild afdelning». Jag kan således icke biträda hvad i Herr Presidentens yttrande hemstälts derom, att nyssberörda mening skulle ur § 11 i lagförslaget utgå.

Det skulle deremot, enligt min åsigt, för Hofrätten ställa sig fördelaktigare, om uppdraget att vara öfverauditör lemnades samtidigt åt två af Hofrättens assessorer, med rätt för desse att sins emellan eller för ordföranden att mellan dem fördela göromålen. Öfverauditörsemetet skulle på så sätt kunna uppehållas utan att innehafvare af detsamma annat än vid utomordentliga fall behöfde begära ledighet från göromål i Svea Hofrätt, hvarigenom den väsentligaste olägenheten för sistnämnda domstol af den ifrågasatta föreningen med Krigshofrätten undanröjdes, och öfverauditören skulle utan skada för Krigshofrättens arbeten kunna komma i åtnjutande af den honom såsom ledamot i Svea Hofrätt tillkommande sommarsemester.

Arfvodet till hvardera öfverauditören skulle lämpligen kunna sättas till ett tusen kronor.»

Herr Hofrättsrådet *Munthe* anförde:

»På grund af de betänkligheter, som af Hofrätten yttrats mot förslaget att en ledamot i Svea Hofrätt skulle tillika vara ständig ledamot i Krigshofrätten, betänkligheter dem jag i allt delar och hvartill

jag vill lägga att det synes föga antagligt att någon hofrättsledamot skulle finnas villig att emottaga uppdraget, kan jag icke tillstyrka lagförslaget härutinnan, utan hemställer att krigshofrättsrådsembetet måtte varda bibehållet.

Vidare deltagar jag i de framställda erinringarna så väl i fråga om Krigshofrättens definition i 11 § som beträffande 16 §.

Hvad angår 15 § är jag ense med Fiskalen Lagerbielke derutinnan att krigsfiskalen möjligen framdeles bör kunna undvaras och hans göromål vid inträffande ledighet öfverflyttas på Svea Hofrätts advokatfiskal, sedan den nuvarande advokatfiskalen afgått från tjensten.

I öfrigt lemnar jag förslaget utan anmärkning, dock under förutsättning att, om förslaget blifver lag, den nu fungerande presidentens åtagande att föredraga Kongl. remisser icke vidare tages i anspråk.

Rörande beloppet af ifrågasatta arfvoden instämmer jag i Hofrättens yttrande.»

I anledning af hvad vice Häradshöfdingen Zethelius, Fiskalerna Roos och Lagerbielke, Assessoren Hörstadius samt Herr Hofrättsrådet Munthe anfört beträffande krigsfiskalsbefattningen, afgaf Herr Presidenten följande, af Kongl. Hofrättens närvarande ordinarie ledamöter med undantag af de två nyssnämnde biträdda yttrande:

»Ehuru den Kongl. remissen strängt taget icke ger anledning till något yttrande derom, huruvida Kongl. Hofrättens advokatfiskal må kunna ovilkorligen åläggas att utan ersättning öfvertaga krigsfiskalens befattning, föranlåtes jag dock af de yttranden, som i denna fråga blifvit under öfverläggningen inom Kongl. Hofrätten fälda, till den erinran, att Kongl. Hofrätten i sitt utlåtande öfver 1881 års förslag, deri en sådan förening af nämnda befattningar ifrågasattes, uttalade sin farhåga, att advokatfiskalen med hänsyn till de embetsgöromål, som redan åläge honom, ej utan åsidosättande af dessa skulle kunna uppfylla de anspråk, som måste på åklagaren i krigsrättsmål ställas, hvadan Hofrätten funne stora betänkligheter möta mot advokatfiskalens öfvertagande af krigsfiskalsbefattningen. Dessa betänkligheter, hvilka hade till följd, att stadgandet om tiensternas förening uteslöts ur det reviderade förslag i ämnet, hvaröfver Högsta Domstolen sedermera hördes, hafva ingalunda minskats, utan fastmer i hög grad ökats, sedan uppenbart blifvit, att krigsfiskalens befattning af hufvudsakligen samma anledning som den tilltänkta öfverauditörens kommer att blifva vida mödosammare än den hittills varit. I närvarande stund kan ingen med någon grad af pålitlighet afgifva ett omdöme, huruvida i en framtid, då nuvarande innehafvarne af advokatfiskals- och krigsfiskalsembetena,

af hvilka den senare först om sjutton år uppnått pensionsåldern, afgått från sina embeten, dessa blifva af beskaffenhet, att en ovilkorlig föreskrift om deras förening är möjlig att tillämpa. Jag kan derföre ej annat än afstyrka, att något afseende fästes vid den antydning om en sådan möjlighet, som nu blifvit gjord. Jag har desto större anledning till detta afstyrkande, som i den händelse advokatfiskalen vid utredning, som kan komma att i vederbörlig ordning anställas, skulle finnas efter fullgörande af sina hittillsvarande åligganden ega tid öfrig, som skäligen bör för tjensteändamål tagas i anspråk, Kongl. Hofrätten ingalunda torde sakna utvägar att bereda honom full sysselsättning genom öfvertagande af arbete, som nu i alltför hög grad tynger vissa andra bland Kongl. Hofrättens tjenstemän.»

In fidem
Axel Rundquist.